

DEMOKRAT PARTİ (DP) İLE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ (AKP)'NİN KARŞILAŞTIRMALI TARİHSEL ANALİZİ

The Comparative Historical Analysis of Democratic Party (DP) and Justice and Development Party (AKP)

Hakan ÖZDEMİR*

ÖZET

Bu çalışmada Cumhuriyet sonrası Türk siyasi hayatına, başarısız olan ilk girişimlerden sonra, muhalefet ve çok partili hayat deneyimini kazandıran Demokrat Parti ile Türkiye’de DP’den sonra en fazla oy alan AKP’nin karşılaştırmalı tarihsel analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla her iki partinin siyasi serüveni kronolojik olarak ele alınmıştır. Daha sonra da çeşitli parametrelere göre DP ile AKP tarihsel açıdan karşılaştırılarak, aralarındaki ortak ve farklı noktalar tespit edilerek çalışma sonlandırılmıştır. Çalışmanın sonunda, her iki partinin kuruluş ve iktidara geldiği dönemler, parti tipolojileri ve seçimlerdeki başarıları açısından benzer olduğu saptanmıştır. “Merkez-Çevre Kuramı”, ekonomi ve dış politika açısından da bu benzerliğin sürdüğü söylenebilir. Fakat sosyolojik kökenleri, muhafazakâr değerleri, sınıfsal temsiliyet, muhalefet-iktidar ilişkileri ve orduyla olan ilişkileri bakımından iki partinin birbirinden farklı olduğu sonucuna erişilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Adalet ve Kalkınma Partisi, İktidar, Muhalefet, Siyasi Partiler, Seçimler.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to make a comparative historical analysis between Democratic Party who enabled Post-Republic Turkish political life the experiences of opposition and multi-party system, following unsuccessful first initiatives and AKP who receives the most votes after DP in Turkey. Political adventures of both parties were handled chronologically for this aim. Then, DP and AKP were compared historically according various parameters, similar and different points were determined and the study was concluded. As a result of the study it was determined both parties were similar in the sense of their foundation and rulership period, party typologies and success in elections. It can be asserted that there is also difference in the sense of “Center-Periphery Theory”, economy and foreign politics. However, it was concluded that these parties are different in the sense of sociological bases, conservative values, denominational representation, opposition-ruling part relations and relation with military.

Keywords: Democratic Party, Justice and Development Party, Ruling, Opposition, Political Parties, Elections.

GİRİŞ

Ülkemizi çok partili hayatla tanıştıran DP, 1946 seçimlerinden sonra Türk siyasetine muhalefet kavramını kazandıran, “beyaz ihtilal” olarak nitelenen 1950 seçimlerinde ise 27 yıllık tek parti iktidarını demokratik ve barışçıl yollarla sona erdiren bir partidir. 27 Mayıs 1960 İhtilaliyle talihsiz bir şekilde iktidarına son verilen, kuruluşu ve akıbetiyle Türk siyasal hayatında yeni dönemlerin açılmasına neden olan DP’nin siyasi mirası kendinden sonra kurulan birçok parti tarafından paylaşılmaya çalışılmıştır. Uzun ve sancılı bir süreçten sonra kurulan AKP ise, 2002 seçimlerinde Türk siyasi tarihinde DP’den sonra Türk seçmenin en fazla oy verdiği parti olarak, iktidar ortağı

* Öğr. Gör. Bitlis Eren Üniversitesi, Adilcevaz M.Y.O., Bitlis; ozdemirhakan44@gmail.com

partilerin ve muhalefet partilerinin tamamını Meclis dışında bırakmıştır. Siyasi kimliğini “demokrat” olarak tanımlayan DP, gerek muhalefet gerekse iktidar yıllarında ülkedeki siyasetin seyrini büyük ölçüde değiştirmiş olup, muhalefet üzerinde de büyük etkiler uyandırmıştır. 28 Şubat sürecinden sonra kurulan ve Türk siyasetindeki yerini konumlandırırken “muhafazakâr demokrat” kimliğe sahip olduğunu iddia eden AKP ise, gerek yapmış olduğu kimlik tanımı, gerekse üç dönem boyunca gerçekleştirdiği icraatlar ve izlediği politikalar açısından araştırmaya değer bir parti profili çizmiştir.

DP ile AKP'nin karşılaştırmalı tarihsel analizinin yapılmasının amaçlandığı bu çalışmada, tarihsel ve betimsel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. DP'nin siyasi serüveni; kuruluş süreci, muhalefet ve iktidar yılları şeklinde ele alınarak ortaya konmuştur. AKP'nin siyasi serüveni ise kuruluş süreci ve iktidar yılları şeklinde incelenmiştir. Çalışmada iki parti; kuruluş süreci ve tarihsel kökenler, katıldıkları seçimlerde aldıkları sonuçlar, ekonomi politikaları, sosyolojik kökenler, siyasal kimlikler, siyasal temsiliyet, muhalefet-iktidar ilişkileri, dış politika ve orduyla ilişkiler şeklinde belirlenen parametrelere göre tarihsel açıdan karşılaştırılmıştır.

1. TÜRK SİYASAL HAYATINDA DP: MUHALEFETTEN İKTİDARA DP'NİN SİYASİ SERÜVENİ

1.1.DP'nin Kuruluş Süreci

Türk siyaset tarihinde çok partili hayata geçişin kapısı olan DP'nin kurulduğu yıllarda ülkemizin siyasi ve toplumsal panoramasına bakıldığında; çok partili hayata geçişin o günlerin koşullarında devletle bütünleşmiş bir yapıya sahip olan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ne kabul ettirilmesi ve Atatürk'ün iki kez teşebbüs edip de başaramadığı bir uygulamanın devletin temel değerlerinden taviz vermeden gerçekleştirilmesinin oldukça güç olduğu görülmektedir (Demir, 2010: 84). Ancak II. Dünya Savaşı yıllarında sırasıyla Milli Korunma Kanunu, Varlık Vergisi Kanunu ve Toprak Mahsulleri Kanunu gibi uygulamaların yol açtığı ekonomik kriz ve bu dönemde izlenen iktisat politikasının toplumsal dengeler üzerindeki olumsuz etkileri otoriter tek parti uygulamalarıyla birleşince; halkın, ticaret ve tarım burjuvazisinin tek parti idaresine karşı memnuniyetsizliği baş göstermiştir. Ayrıca bu dönemde Batılı ülkelerin tek parti yönetimleriyle dayanışma içine girmekten kaçınmaları ve II. Dünya Savaşı sonrasında tek parti idarelerinin kalkması gibi dış nedenler de ülkemizde tek parti rejimini sarsmıştır (Kırkpınar, 2002: 86; Altaş, 2011: 18-26).

1945'te topraksız köylülerin topraklandırılması için hazırlanan Toprak Reformu Kanunu ile bütçe görüşmeleri sırasında Meclis'te yaşanan tartışmalar, ülkemizde çok partili hayata geçişin - DP'nin kurulmasının- fitilini ateşlemiştir (Altaş, 2011: 21). Toprak Reformu Kanunu görüşmelerinde Adnan Menderes ve Celal Bayar tasarımı şiddetle eleştirmiş ve yapılan oylamada Menderes ve Bayar'ın yanı sıra, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Emin Sazak da ret oyu kullanarak bu milletvekillerine destek vermiştir. Bu Kanuna muhalefet eden milletvekillerinin Bütçe Kanunu'na da muhalefet ettikleri görülmektedir. Muhalefet konusundaki bu ortaklık, muhalefeti birleşmeye ve taleplerini ortak hedefler çerçevesinde örgütlü bir şekilde savunmaya itmiştir (Demir, 2010: 62).

Bu milletvekilleri iç ve dış gelişmeleri değerlendirip, fikir alışverişinde bulunmak üzere sık sık toplantılar düzenlediler. Bu toplantıların neticesinde birbirlerini daha iyi tanıma fırsatına erişen dört milletvekili: Kurtuluş Savaşında rol oynamış ve 1937 ile 1939 yılları arasında başbakanlık görevinde bulunan, bankacı, iktisatçı, İzmir milletvekili Celal Bayar; Hukukçu ve pamuk üreticisi, toprak zengini Aydın milletvekili Adnan Menderes; seçkin bir bilim adamı-tarihçi, ülkemizin entelektüel hayatında ön sıralarda yer alan Kars milletvekili Fuat Köprülü, yargıç ve vali olarak geniş deneyime sahip olan Refik Koraltan Türkiye'nin demokratikleşmesi için ne yapılabilir sorusuna cevaplar aradılar ve sonunda bir takrir verilmesi hususunda oйдаşmaya vardılar (Demir, 2010: 64; Taşyürek, 2009: 32).

Savaşın sona erdiği ve toplumun demokrasiye uygun hale geldiği bir dönemde, Millet Meclisi'nin hükümeti denetlemesi, anayasada yer alan hak ve hürriyetlerin tanınması ve tek parti rejimine son verilmesi; bu talepler için de CHP'nin program ve tüzüğünün değiştirilmesi gerektiği gibi hususların yer aldığı Dörtlü Takrir (Altaş, 2011: 30), CHP'de fırtınalar koparmış ve aralıksız olarak yedi saat süren müzakereden sonra reddedilmiştir (Bayar, 2010: 44-45). Ancak Takrirciler kısa sürede hür basın ve halkın gözdesi haline geldiler. Gösterilen bu ilgiden dolayı, CHP'den ayrılarak yeni bir parti kurmaları halinde halktan büyük bir destek göreceklere hususunda hemfikir olan bu milletvekillerine, bazı gazeteler (Milliyet ve Vatan) ilgiyle yaklaşmış ve sayfalarında görüşlerine yer vermekten kaçınmamıştır (Taşyürek, 2009: 36).

Basından destek gören Dörtlü Takrir sahiplerinden Bayar'ın Basın Kanunu'nda değişiklik yapılmasıyla ilgili hazırladığı kanun teklifini Meclis'e sunması, Menderes ve Köprülü'nün yayımladığı makaleler de Partinin şimşeklerini Takrircilerin üstüne çeken önemli gelişmelerdi. Kısa bir süre sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü Parti Disiplin Kurulu'na sevk edilmiş ve akabinde Partiden ihraç edilmişlerdir (Altaş, 2011: 31). Bu ihraç kararını Koraltan'ın ihracı ve buna tepki olarak Bayar'ın milletvekilliğinden ve partiden istifası izledi. Bu dönemde İnönü'nün iktidar partisinin karşısında denetim görevi yapacak bir muhalefet partisinin gerekliliği konusunda yaptığı konuşma ise, yeni bir muhalefet partisi kurma yolundaki girişimlere de yeşil ışık yakmıştır (Kırkpınar, 2002: 90). Bu konuşmadan sonra Bayar ve arkadaşları arasında parti kurma fikri iyice kökleşmiştir. Vatan Gazetesi'nde köşe yazarı olan Ahmet Emin Yalman'ın "Amerika'da 1825 yılında liberal görüş yanlılarınca kurulan Demokrat Parti'den esinlenerek, yeni kurulacak olan partinin adının Demokrat Parti olması yönünde bulunduğu önerinin" Bayar tarafından kabulü üzerine, DP'nin siyasal kimliğinin ilk emareleri belirlemeye başlamıştır (Şeyhanlıoğlu, 2011: 119).

İnönü'nün de icazetinin alınmasından sonra, Partinin tüzük ve programı hazırlandıktan sonra, kuruluş dilekçesi Koraltan tarafından verilmiştir. Kısa bir süre sonra yapılan başvurunun kabulünden sonra, Bayar partiye genel başkan olmuştur (Demir, 2010: 87).

Partinin kurulmasından sonra yapılan bir basın toplantısında Bayar'a bir gazeteci tarafından partinin "sağ mı sol mu?" olduğunun sorulması üzerine Bayar; "Demokrattır. Programımızı inceleyiniz. Yerimizi orada bulacaksınız" demiştir. Bayar'dan sonra sözü alan Menderes ise; "Siz Halk Partisi'nin yerini tayin edin biz ona göre yerimizi tayin edelim" diyerek DP'nin siyasi kimliğini betimlemiştir (Dilipak, 1990: 95). Bayar, DP'nin her halükarda kendi çizgisinden dışarıya çıkmayacağını, ülkede vatandaşların huzurunu sağlamak için yasal çerçevede kalacaklarını, sertliğe karşılık vermeyeceklerini belirtmiştir (Bayar, 2010: 70). Aile-mülkiyet ilişkisi ve sosyal refah devleti vurgusunun yapıldığı Parti programında da DP'nin kuruluş amacının demokrasinin uygulanması olduğuna, siyasal muhafazakârlığın temel ilkelerinden olan Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın önemine değinilmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2011: 159).

1.2. Muhalefet Yıllarında DP (1946-1950 Döneminde DP)

CHP yeni kurulan DP'nin göstermelik bir muhalefet olacağı, halktan gelen düşmanca hisleri bastırarak ve bir halk ayaklanmasını önleyecek bir emniyet vanası olacağını ümit etmişti (Ahmad, 2011:128). Bu yüzden CHP ve hükümet DP'nin kuruluşunu iyi bir gelişme olarak kabul etmiş ve kuruluş günlerinde Parti yöneticileriyle iyi ilişkiler kurmuştur. Ancak kısa bir süre sonra DP'nin gerçek bir muhalefet partisi olacağı ve etkin bir muhalefet yürüteceği anlaşılınca, iyi ilişkiler bozulmaya başlamıştır (Kırkpınar, 2002: 90).

DP'nin ülke çapında gösterdiği örgütlenme çabaları ve halk nezdinde gittikçe artan desteğini fark eden CHP, DP'nin kuruluşundan dört ay sonra Partiyi liberalleştirmek için bazı girişimlerde bulundu. Bu bağlamda İnönü, "Milli Şef" ve Partinin "Değişmez Genel Başkanı" unvanlarından

vazgeçti ve Parti başkanının her dört yılda bir seçime işbaşına gelmesi kuralını getirdi. Ayrıca CHP, DP'lilere daha kısa bir örgütlenme süresi bırakmak ve DP'nin muhtemel başarısını sınırlamak amacıyla 1947'de yapılacak olan genel seçimleri 1946'ya almaya karar verdi (Ahmad, 2011: 129). CHP'nin DP'yi hazırlıksız yakalamak için aldığı bu karar, DP kurmaylarınca ihtiyatla karşılanmış olup, DP Nisan 1946'da yapılacak olan Belediye seçimlerine katılmama kararı aldı. 1946'daki yerel seçimlerden sonra ise, her iki parti siyasi çalışmalarını hızlandırdı. Yıllardır muhalefetsiz bir seçime alışık olan İnönü, daha önceki dönemlerin aksine seçim meydanlarına inip, etkin bir şekilde propaganda yapma yolunu tercih etti. DP ise ilk önemli girişim olarak Kurtuluş Savaşı'nın önemli komutanlarından olan ve uzun bir süre Genelkurmay Başkanlığı görevinde bulunan Mareşal Fevzi Çakmak'ı aday göstermiştir. Bu gelişmeden sonra DP, yurdun dört bir yanında siyasi çalışmalarını hızlandırmıştır (Kırkpınar, 2002: 94; Laçiner, 2002: 12).

Ancak örgütleri hala zayıf olan DP, taşrada adeta CHP'ye göbek bağıyla bağlı olan mahalli idarecilerin çeşitli engellemeleriyle karşılaşmış (Ahmad, 2011: 130; Demir, 2010: 98) ve nihayetinde 1946 seçimleri 4918 Sayılı Yasanın gereği olarak, "açık oy, gizli sayım" ve "çoğunluk sistemi" esasına göre yapılmıştır. Ayrıca bu yasaya göre, seçimde kullanılan oylar sayıldıktan sonra da seçmen pusulaları yakılarak imha edilmiştir. Türk siyasi hayatında 'hileli' ve 'dayaklı' seçimler olarak yer alan bu seçimlerde, DP'nin oyları CHP'ye yazılmış, bölgenin mülki ve idari amirleri CHP'nin dışında oy verecek kesime yönelik ciddi yaptırımlara başvurmuştur. Ancak bunlara rağmen, 465 sandalye için yapılan seçimlerde CHP 395, DP 66 ve bağımsızlar da 4 milletvekilliği almıştır. Bu seçimlerde muhafazakâr kesim iki parti arasında tercihini DP'den yana kullanmıştır (Kahraman, 2006: 3; Taşyürek, 2002: 40; Erten, 2010: 12-13).

1946 seçimlerinden sonra İnönü Cumhurbaşkanı seçilmiş ve yeni kurulan hükümetin Başbakanı Recep Peker olmuştur. Peker hükümeti göreve başlar başlamaz 1946 seçimlerine DP tarafından yapılan itirazlarla karşılaştı. Ancak DP'nin itirazları sonuçsuz kalınca, DP istifa ederek sine-i millete dönmeye karar vermişti. Devreye İnönü'nün girmesiyle DP'liler bundan vazgeçmiştir (Demir, 2010: 115).

Muhalefet yıllarında meşruiyetini ve ideolojik söylemini demokrasi üzerine bina etmeye çalışan DP'nin Meclis Sözcüsü olan Menderes, 1946'da Matbuat (Basın) Kanunu'nda değişiklik yapılması hususunda CHP'liler tarafından getirilen yasa tasarısının keyfi bir yönetimi beraberinde getireceği ve hükümetin muhalif gördüğü gazeteyi kolayca kapatabilmesinin yolunun açıldığı gerekçesiyle bu tasarımı eleştirmiş, fakat eleştirilere rağmen tasarı yasalaşmıştır (Özçelik, 2010: 171; Demir, 2010: 126-127).

Daha sonra da 1947 Bütçe Görüşmelerinde Menderes'in getirmiş olduğu eleştirilere karşılık, kürsüye gelen Başbakan Recep Peker'in Menderes'ten "psikopat" diye söz etmesi, DP'li milletvekillerinin toplu halde Meclis'i terk etmelerine yol açmıştır (Kırkpınar, 2002: 96). Menderes, Meclis'te uğradığı hakarete rağmen, iki hafta sonra toplanacak DP Birinci Kongresinden önce Meclise dönülmesi gerektiğini ifade etmiştir. DP'liler 14 günlük bir boykottan sonra, 28 Aralık'ta Meclise dönmüşlerdir. Bundan sonra DP yapılacak olan parti kongresine odaklanır. Ancak ilk başlarda CHP'nin nüfuzundan dolayı DP kongresine salon bulma konusunda sorun yaşanmıştır. Fakat sonunda CHP'nin geri adım atmasıyla salon bir gün içerisinde sağlanmış ve Kongre 906 delege ile 7 Ocak 1947 günü Ankara Ulus Sineması'nda yapılmıştır (Bayar, 2010: 94).

Çok partili hayatın ilk günlerinden itibaren iç politikada iktidarla muhalefet arasında sürekli yaşanan gerginliği sonlandırmak ve siyaseti normalleştirmek için İnönü, 12 Temmuz Bildirisi adında bir bildiri hazırlatır ve CHP ile DP arasında bu bildiri kabul edilir. Bir tür uzlaşma metni olan DP'nin varlığı ve hükümetin baskılarının Cumhurbaşkanı'nca kabul edilerek CHP ile eşit statüde yer aldığını teyit ettiği bu belge, her iki partide de çok derin etkiler uyandırdı. Bundan sonra DP içinde

bölünmeler olduğu gibi, CHP’de Recep Peker istifa etmek durumunda kalmıştır (Bayar, 2010: 110; Demir, 2010: 161-177).

Recep Peker’in istifasından sonra, Hasan Saka Hükümeti kurulmuştur. Ancak 14 Ocak 1949’da Hasan Saka Hükümeti de istifa edip yerini Şemseddin Günaltay hükümetine bırakmıştır (Demir, 2010: 180-186). Şemseddin Günaltay hükümeti döneminde 5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarıldı. Bu kanun, gizli oy, açık tasnif, seçimlere her türlü yargı güvencesi ve muhalefet partilerine radyoda propaganda yapma gibi olanaklar vermekteydi. Böylece DP’nin siyaset arenasında CHP ile eşit şartlarda yapılacak bir seçimle rekabet etmesinin yolu açılmış oldu (Şeyhanlıoğlu, 2011: 188-189).

1.3. İktidar Yıllarında DP (1950-1960 Döneminde DP)

5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu’nun akabinde 1950 seçimlerinin hazırlıklarına başlandı. Seçimlerden önce her iki parti de ekonomiyi düzeltmek, gelir-gider dengesini sağlamak, demokratik rejimi geliştirmek gibi benzer vaatleri içeren parti programlarını açıkladılar. CHP seçim bildirgesinde, devletçi ekonominin yerine özel mülkiyetin getirileceği, paranın değerinin korunacağı, vergi reformuna gidileceği, Anayasadan CHP’nin altı ilkesinin çıkarılacağı yönünde vaatlerde bulundu. DP ise, üretimin artırılıp vergilerin azaltılacağı, dengeli bir bütçenin hazırlanacağı, yabancı sermayenin çekilmesi için gerekli şartların sağlanacağı, özel sermayenin geliştirileceği, CHP’nin propagandalarına mahal vermemek için rejime haneler getirmeyecekleri vaadinde bulunmaktaydı. DP 1950 seçim kampanyalarında Türk siyasi tarihine damgasını vuran, siyasi iletişim tarihimizin ilk ve etkili sloganlarından biri olan “Yeter! Söz Milletindir!” sloganını kullandı (Altaş, 2011: 55).

Seçimlerden önce DP’ye gösterilen ilgi ve milletvekili adaylığına gösterilen talep oldukça yoğundu. Ayrıca Yargıtay başkanı Halil Özyörük ile Atatürk’ün arkadaşı Ali Fuat Cebesoy’un DP’ye katılımı Partinin gücünü artıran önemli gelişmelerdir. DP seçimlerde radyo konuşmaları ve yazılı açıklamalara ağırlık vermiş olup, yurdun dört bir yanını karış karış gezerek halk ile her zaman ve zeminde iletişim kurmak için olağanüstü düzeyde çaba harcamıştır (Demir, 2010: 209).

14 Mayıs 1950’de yapılan bu seçimlerde CHP %39.9 oy alarak 69 milletvekili, DP %53.3 oy alarak 420 milletvekili, Millet Partisi ise %3.1 oyla 1 milletvekili çıkarmıştır. Ayrıca 1 de bağımsız milletvekili seçilmiştir. Çok partinin ve bağımsızların katıldığı bu seçimde, “adi çoğunluk seçim sistemi”nden dolayı aşkın ve eksik temsil gerçekleşmiştir (Buran, 2005: 107). Ancak buna rağmen, kimilerinin ‘kansız veya beyaz ihtilal’ olarak nitelediği iktidar değişimi ile DP, tarihi misyonunun demokratik bir rejimi kalıcı kılmak olarak algıladığını ispat etmiştir. Özetle DP, kuruluşundan itibaren her türlü aşırılıktan imtina ederek, kanun dışına çıkmadan, halka dayalı, tarihi ve kültürel değerlere vurgu yaparak pragmatist bir siyasetle iktidara gelerek, 27 yıllık tek parti iktidarını, kansız ve muvazaasız olarak sona erdirmiştir (İnan, 2007: 117; Şeyhanlıoğlu, 2011: 193).

DP’nin bu seçimde göstermiş olduğu başarının ardında, ekonomiye devlet müdahalesinin azaltılacağına, devlete ait işletmelerin özel kesime devredileceğine, köylünün emeğinin karşılığının ödeneceğine, ülkede din özgürlüğünün güvenceye kavuşturulacağına söz verilmesi, tek parti döneminde ekonomi üstünde devlet denetiminin ezici nitelikte olması ve 1946-50 döneminde teşkil ettiği muhalefet bloğunun genişliği yatmaktadır (Keyder, 1979: 53-54). DP köylüye hizmet götürme ve köylünün gündelik sorunlarını siyasanın gerçek konusu olarak ele alan, ülkeyi bürokrasiden kurtarmaya ve dinsel pratiklerin liberalleştirilmesine önem veren bir parti profili çizmiştir (Mardin, 2006: 71-73). DP milletvekillerinin sosyolojik profiline bakıldığında, bu daha iyi anlaşılmaktadır. Şöyle ki, önceki dönemlerde Meclis’te görev yapan milletvekillerinin tamamı asker ve sivil bürokrasiden gelme insanlar iken, DP iktidarıyla az da olsa kırdan Meclis’e seçilen çiftçiler başta olmak üzere, serbest meslekle uğraşan avukat ve tüccar gibi farklı toplumsal kesimlerden fertlerin de Meclis’e girebilmesinin yolu açılmıştır (Altan, 2008: 35).

1950 seçimlerinden sonra Bayar Cumhurbaşkanı, Koraltan TBMM Başkanı, Menderes Başbakan ve Parti Başkanı olmuş ve Menderes'in kabinesi 2 Haziran'da güvenoyu almıştır (Bayar, 2010: 142-143).

DP iş başına gelir gelmez toplumun en önemli sosyo-kültürel unsuru olan dinin Türk toplumunun hücrelerine nüfuz etmiş temel bir özellik olduğunun farkına varmıştır. Marksizm'in tersine dinin toplumsal, ekonomik altyapıları belirleyeceğine inanan DP'nin bu fikrini CHP de fark etmiş; ancak CHP onu bastırma yoluna gitmiştir. Oysa DP bunu açığa çıkarmanın daha yararlı olacağı inancını taşıyordu (Kahraman, 2006: 28-29).

Seçim vaatleri arasında Arapça ezan okunmasını yasaklayan yasayı değiştirerek, ezanın yeniden Arapça okunmasını sağlayacaklarına yer veren DP, iktidara gelir gelmez 5665 Sayılı yasayla bunu Meclis'e taşıdı. CHP'li milletvekillerinin de desteğiyle bu yasa kabul edildi. Ayrıca radyoda dini program yapma yasağına da son verildiği gibi, Arap harfleriyle açık veya gizli eğitim vermek için dersane açılması yasağı da kaldırılarak Kur'an kurslarına yeşil ışık yakılmıştır. Ayrıca bu dönemde din dersleri ilköğretim programlarına dahil edilmiştir (Taşyürek, 2009: 54-60).

I. Menderes Hükümeti döneminde, askeri ve bürokratik kadroların önemli mevkilerinde de birçok değişiklik yapılmış, Kore Savaşı'na asker gönderme kararı alınmıştır. Ancak bu icraatlara rağmen DP iç çatışmalarla sarsılmıştır. DP içerisindeki istifaların artması neticesinde de I. Menderes Kabinesi 8 Mart 1951'de istifa etmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2011: 202-203).

Bu istifadan sonra Menderes, Bayar'ın tekrar görevlendirmesi üzerine 29 Martta hükümeti yeniden kurdu. Bu hükümet döneminde de dini liberalizasyonlara yeni uygulamalar dahil edildi ve DP irtica yanlısı olmakla suçlandı. Ancak hükümet İslamcılara karşı kararlı tutumunu fazla geçmeden ortaya koydu. Pilavoğlu adındaki genç bir şeyhin yönettiği tarikatın Atatürk heykellerine saldırması ve bu tür olayların yaygınlaşması sonunda, bu şeyh ile beraberindekiler tutuklanarak mahkemeye sevk edildi. Bundan sonra da Atatürk heykellerine ve Atatürk'e karşı hakarete geçen ve geçecek olanlara karşı caydırıcı nitelikte olan Atatürk'ü Koruma Kanunu 1951'de çıkartıldı (Bayar, 2010: 211-212). 1952'de İslamcı gazetelerin tahrik edici yazılarından etkilendiği iddia edilen Hüseyin Üzmez adındaki bir gencin laik ve liberal yazılarıyla tanınan gazeteci Ahmet Emin Yalman'a suikast girişimi olarak bilinen Malatya Olayında hükümet irticaya karşı esas kararlı tutumunu gösterdi. Bunun üzerine çok sayıda İslamcı yayın ve teşkilat yasaklandı, laikliğe aykırı faaliyetlerde bulunduğu iddiasıyla Millet Partisi (MP) kapatıldı. DP içindeki İslamcı eğilimleri yüksek olan üyelere de daha sıkı bir disiplin uygulanması için gerekli önlemler ivedilikle alındı (Taşyürek, 2009: 61-62).

Bayar, Menderes'e her cumhurbaşkanı değişiminde devlet dairelerine yeni cumhurbaşkanının resminin asılmaması ve devlet dairelerine sadece Atatürk'ün resminin asılmasını; paraların üstünde de sadece Atatürk'ün resminin bulundurulmasını istedi. Ayrıca Çankaya'nın odaları ve salonları da Atatürk'ün zamanındaki şekline dönüştürüldü (Bayar, 2010:169). Ayrıca Anıtkabir'in inşaatı da bu dönemde tamamlanarak, 10 Kasım 1953'te Atatürk'ün naşı, Etnografya Müzesi'nden Bayar ve Menderes'in devamlı uyarı ve çalışmaları neticesinde inşaatı tamamlanan Anıtkabir'e nakledildi (Taşyürek, 2009: 74).

DP 27 yıllık devlet partisi olarak hazineye birçok kaynak aktaran CHP'nin geniş malvarlığının, ana muhalefete siyasal mücadelede haksız bir avantaj sağladığı gerekçesiyle, 1953 yılı sonunda, "CHP'nin Haksız İktisaplarının Hazineye Devri Kanunu"nu çıkardı. Söz konusu yasa Halkevlerinin de kapatılmasını beraberinde getirdi. Ayrıca DP muhalefetteyken eleştirdiği hususlardan biri olan radyonun hükümet tarafından parti propagandası için kullanılması yönündeki uygulamayı, iktidara geldikten sonra aynen uyguladı ve devlet radyosunu kendi tekeline alma yolunu tercih etti (Tunçay, 2000: 179). DP son olarak da, Komünizm propagandası yapıldığı ve ders programlarının ehliyetli

öğretmen yetiştirmeye elverişli olmadığı gerekçesiyle, CHP'nin kırsalda adeta gözü-kulağı olan Köy Enstitüleri'nin varlığına son verdi (Şeyhanlıoğlu, 2011: 179).

26 Mayıs 1954 tarihine kadar sürecek olan II. Menderes Hükümeti, on yıllık DP iktidarının en başarılı hükümetidir. Bu dönemde DP hükümeti o güne kadar benzerine rastlanılmayan ölçüde bir kalkınma hamlesi başlatmış olup, çok sayıda yatırımı hayata geçirmiş ve milli gelirden büyük bir artış sağlamıştır. Osmanlı'nın Düyun-u Umumiye borçları ödenmiş, enerji alanında birçok baraj inşasına başlanmış ve elektrik santralleri kurulmuştur. Ayrıca yeni yollar yapılmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2011: 208).

DP 1950-54 döneminde basına karşı hoşgörülü olamamış, yapılan eleştirilere karşı çok sıkı yasal düzenlemelere gitmiştir. Ayrıca bu dönemde İkinci Dünya Savaşı sonlarında başlatılan Batıya yaklaşma politikası, DP tarafından da izlenmiş ve NATO'ya üye olunmuştur. İzlenen bu politika ekseninde, ABD'nin isteğiyle Yakın Doğu ve Balkanlarda yeni pakt arayışlarında da bulunulmuştur (Tunçay, 2000: 179-180).

Bu dönemi 2 Mayıs 1954'te yapılacak olan genel seçimler izlemiştir. 2 Mayıs 1954'te gerçekleştirilen seçimlerde DP oyların %58.42'sini alarak 503 milletvekili çıkararak en büyük siyasi zaferini kazanmıştır. CHP ise oyların %35.11'ini alarak 31 milletvekili, Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) adı ile seçime katılan MP de %5.28 oy alarak 5 milletvekili çıkarmıştır. 2 de bağımsız milletvekili seçilmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2011: 209).

1954 seçimlerinde CHP üç ilde (Malatya, Konya ve Sinop), CMP ise Kırşehir'de çoğunluğu sağlayabilmişti. 26 Mayıs 1954'te III. Menderes Hükümeti'nin kurulmasının ardından ilk iş olarak, muhalefete oy veren iller cezalandırılmıştır. Malatya'dan Adıyaman ayrılarak il yapılmış ve böylece Malatya ikiye bölünmüştür. Kırşehir ise ilçe statüsüne düşürülerek Nevşehir'e bağlanmıştır. Yeni iktidar bu dönemin başında bürokrasiye karşı ciddi önlemler almıştır. Memurların emekliliği için gerekli olan en az hizmet süresi 30 yıldan 25'e düşürülmüş ve emekliye sevk kararına itiraz yolu da kapatılmıştır. Ayrıca getirilen bu hükümler, özel güvencelerden yararlanan Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay üyeleriyle üniversite öğretim üyelerini de kapsamaktaydı. Bunun ardından çıkarılan bir diğer yasayla bütün kamu görevlilerinin bağlı oldukları teşkilat emrine alınarak görevden uzaklaştırılması yolu açılmıştır. Yargıç ve öğretim üyelerine de uygulanabilen bu yasayla herhangi bir memur görevinden alınıp altı ay süreyle kendisine açık maaşı ödendikten sonra, başka bir göreve atanmadan kendiliğinden emekliye ayrılabilmekteydi. Bütün bu işlemlere karşı yargı yolu denetimi de kapalı tutulmuştu (Tunçay, 2000: 172-181).

1954 seçimlerinden sonra DP, seçim işbirliğini engellemek amacıyla muhalefet partilerinin bir araya gelip karma liste oluşturmalarını yasakladı; ayrıca muhalefet partilerinin devlet radyolarından yararlanmalarını da engelledi (İnan, 2007: 120).

Bu dönemde baş gösteren ekonomik sıkıntılar ve ödemeler dengesindeki açıklar, ülkedeki ve Parti içindeki baskıcı yönetime duyulan hoşnutsuzlukla birleşince; yerel düzeyde başkaldırı ve Partiden çıkarmaların yanı sıra, kabinede de anlaşmazlıklar belirdi. 1955 Nisanında Fuat Köprülü Dışişleri Bakanlığı'ndan ayrıldı. Aynı yıl içinde İspat Hakkı tanınması gerektiğini savunan 19 DP milletvekilinin yarısı Partiden atıldı (Tunçay, 2000: 183).

29 Kasım 1955'te DP grubu içerisinde beliren sert muhalefetten dolayı, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun istifa ettirilmesinin ardından Menderes'in de istifası geldi. Ancak DP milletvekili Mükerrer Sarol'un geliştirdiği formülle Menderes kürsüye çıkarak, kürsüde etkili bir konuşma yaparak grupta tam kadrodan güvenoyu alarak, IV. Menderes Hükümetini kurdu (Şeyhanlıoğlu, 2011: 209).

IV. Menderes Hükümeti 25 Kasım 1957'ye kadar sürmüştür. DP'liler 1957 genel seçimlerinin mitinglerinde sanayileşmenin dört kat arttığı vurgusunu, kalkınma ve büyüme alanındaki icraatlarına; dini inanç konusundaki hassasiyetlerine vurgu yapmayı ihmal etmemiştir. "7 yılda 15 bin cami

kurduklarını, İstanbul'u ikinci Kâbe yapacaklarını, her fabrika bacasının yanında bir de minare dizecekleri” şeklindeki söylemleri bu seçim döneminde kullanmışlardır. Hatta bazı DP konuşmacıları Kur'an'dan ayetler okuyarak oy istediler ve bu dönemde camilerde seçim namazları düzenlediler. Ayrıca bu dönemde DP, enflasyona karşı ürünlere yüksek fiyat vermiş, çiftçilerin borçlarını ödeyerek seçmen kitlesinin büyük bölümünü teşkil eden kırsal kesimdeki seçmene dönük yatırımlarda bulunmuştu (Altaş, 2011: 110-111).

Cumhuriyet tarihinin en sert seçimlerinden biri olan 1957 seçimlerinde, DP ilk kez oy kaybına uğrayarak oy oranını %50'nin altına (%47.91) düşürerek (Şeyhanlıoğlu, 2011: 217) 424 milletvekili çıkarabilmiştir. CHP oy oranını %41.12'ye çıkararak 178 milletvekili, CMP %7.08 oy oranıyla 4 milletvekili, HP %3.84 oy oranıyla 4 milletvekili çıkarmıştır (1957 Yılı Genel Seçim Sonuçları, 2011).

Seçimlerin ardından 25 Kasım 1957'de V. Menderes Hükümeti kuruldu. 1957 seçimleri sonrasında CHP muhalefette kalmasına rağmen, önceki dönemlere nazaran Meclis içinde daha güçlü bir konuma erişmişti. Özellikle CHP'nin eski seçmen kitlesini meydana getiren ordu, bu dönemde CHP'ye daha fazla destek vermiş, ayrıca üniversiteler ve basın da CHP'nin arkasında durmuş ve CHP'yi yeni dönemde bu silik görüntüsünden kurtarmıştır. DP ise bu dönemde arkasındaki geniş halk kitlelerine güvenerek, CHP'ye karşı daha otoriter davranmaya başlamıştır (Altaş, 2011: 127).

1958 yılına gelindiğinde, ekonomik bunalım iyice hissedilmeye başlandı. Piyasada birçok mal bulunmaz oldu, karaborsa, kuyruklar ve bunları da fiyat artışları izledi. Bu yılda 1957 seçimlerinden önce DP tarafından engellenen muhalefetin güç birliği, 1958 sonbaharında partiler arasında yapılan birleşmelerle gerçekleştirildi. Ekim ayında Türkiye Köylü Partisi Cumhuriyetçi Millet Partisi'yle birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adını aldı. Kasımda ise Hürriyet Partisi CHP'ye katılarak iki parti güçlerini birleştirdi. Bu güç birliğine DP'nin yanıtı gecikmedi. DP de 1959 yılı Ocak ayında Vatan Cephesi'ni kurdu (Tunçay, 2000: 185).

Bu sıralarda TBMM düzenli olarak toplanamadığı gibi, toplandığı zamanlarda da ya toplantılar kısa sürmüş ya da Meclis'te iktidar-muhalefet arasında büyük gerginlikler yaşanmıştır. Bundan dolayı muhalefet siyasi faaliyetlerini Meclis dışına taşımaya karar verdi. Nitekim CHP 1959'da Ege illerini kapsayan bir gezi düzenledi. Bu geziyi ise Uşak'ta başlattı. Ancak İnönü Uşak'tan İzmir'e giderken DP yanlısı bir grubun saldırısına uğrayarak başından yaralandı. Bu olay iki parti arasındaki ilişkilerin gerilmesine neden oldu (İnan, 2007: 121).

“1960 yılına girildiğinde iktidar muhalefeti ihtilal kışkırtıcılığıyla, muhalefetse iktidarı bir istibdat idaresi kurmuş olmakla suçluyordu”. CHP önderlerinin yurt gezilerinde ise çok sayıda olay çıkmaktaydı. İlkbaharda ülkedeki gerginlik daha da arttı. Nisan ayının ortalarına doğru DP Meclis Grubu, CHP'nin illegal yöntemlerle siyasal mücadeleye giriştiğini ve bazı basın organlarının CHP'ye bu yolda destek verdiğini ileri sürerek, 15 kişilik bir soruşturma kurulunun oluşturulması hususunda karara vardı (Tunçay, 2000: 186). 18 Nisan'da DP tarafından Meclise getirilen bir önergeyle tamamı DP'li olan 15 kişilik “Tahkikat Komisyonu” kurulması kararlaştırıldı. Bu Komisyon şu üç hususu yasaklamaktaydı: Partilerin tüm etkinlikleri, Komisyonun etkinlikleri hakkındaki yayınlar, Mecliste Komisyonla ilgili görüşmeler ve bunlarla ilgili yayınlar (Şeyhanlıoğlu, 2011: 221).

Bu Komisyon'un kurulmasının kabul edildiği 18 Nisan'da, İnönü darbeye ışık yakan bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında İnönü: “Eğer bir idare insan haklarını tanımaz, baskı rejimi kurarsa, o memlekette ihtilal behemehâl olur. Böyle bir ihtilal dışımızda, bizimle münasebeti olmayanlar tarafından yapılacaktır. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam. Şimdi arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilal meşru bir haktır. İhtilal, meşru bir hak olarak kullanılacaktır” demiştir. Fakat İnönü'nün bu sözleri Tahkikat Komisyonu'nun yasağından dolayı basına aksetmedi. Bunun ardından 27 Nisan 1960'ta Meclis Tahkikat Komisyonu'nun yetkilerini genişleten bir yasa çıkarıldı (Tunçay, 2000: 187).

Bu yasanın kabulünden sonra, 12 CHP milletvekiline 3 ila 6, İnönü'ye ise 12 oturum Meclis'ten çıkarılma cezası verildi. İnönü'nün 18 Nisan'daki konuşmasının tutanaklardan silinmesine karar verildi. Oturumlardan çıkarılma cezası alan milletvekillerinin direnmesi üzerine, milletvekilleri genel kurul salonundan polis zoruyla çıkarıldılar. Bu Komisyon, ülkedeki bütün siyasal etkinliklerin ve Meclis'teki görüşmelerin yayınlanması yasağını getirdi (Toroğlu, 2007).

İstanbul ve Ankara'daki olaylardan dolayı sıkıyönetim ilan edilmiş olup, muhalefet de 5 Mayıs'ta saat 5'te Kızılay'da (555 K) ses getiren bir protesto yürüyüşü tertip etti. Ülkede iktidar-muhalefet arasındaki gerginliğin iyice arttığı, ihtilalin sıradan bir olaymış gibi konuşulduğu bir atmosferden bunalan Menderes, iç siyasetteki tikanmaları gidermek, dolaşan dedikoduları yalanlamak ve moral toplamak amacıyla Ege gezisine çıktı (Demir, 2010: 375).

Ancak 27 Mayıs'ta Menderes Eskişehir'deyken Türk Silahlı Kuvvetleri darbe yaparak yönetime el koydu. Menderes Eskişehir'den Konya'ya giderken Kütahya'da, Bayar ise Çankaya'da teslim alındı ve saat 04:30'da Ankara'da yapılan anonsla ordunun yönetime el koyduğu bildirildi (Taşyürek, 2009: 118). Cumhuriyet tarihinin ilk askeri darbesi olan 27 Mayıs, daha sonra ülkede askeri darbe anlayışının yerleşmesinde önemli bir dönüm noktasını teşkil etti (Buran, 2005: 108).

Bu noktada DP'nin askeri bir darbeye devrilmesinin siyasal nedenleri arasında yeterince vurgulanmayan bir anekdotun aktarılmasında yarar vardır. Menderes'in ekonomik sıkıntılara çözüm aramak amacıyla Sovyetlerle ilişki kurmaya çalışmış olması, ABD'nin 27 Mayıs ihtilalına ses çıkarmamasının en büyük nedeni -belki de darbenin öteki nedeni- olarak gösterilebilir (Tunçay, 2000: 187).

Darbenin ardından Menderes ve arkadaşları Yassıada'ya götürülerek gayri insani şartlarda tutularak, burada yargılandı. Bunlardan bazıları intihar ederken, bazıları da acımasız şartlara dayanamayarak kısa sürede yaşamını yitirdi. Yassıada'da yapılan duruşmalarda Menderes, Bayar, Maliye Bakanı Hasan Polatkan ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun idamına karar verildi. Ancak Bayar yaş haddinden idamdan kurtuldu. Diğer DP milletvekilleri de müebbet hapse ve diğer ağır cezalara çarptırıldı (Şeyhanlıoğlu, 2011: 224).

27 Mayıs İhliline gelmesinde Bayar ve Menderes yönetiminin yanlışlıkları kadar, İnönü ve CHP'nin iktidara alternatif politikalar üretmek yerine, basın üzerinden sert muhalefet yürütmesi, başka bir ifadeyle muhalefet alışkanlığı kazanamamasının da etkisi büyüktür. DP iktidarı muhalefeti ezmek için Meclisteki gücünü kanunları zorlayarak sonuna dek kullanırken, CHP de Meclis dışındaki ordu, bürokrasi, üniversite ve basın gibi güç kaynaklarını kullanarak hükümete karşı direnerek varlığını korumanın ve siyasette gerilimi tırmandırmanın yollarını aramıştır (Demir, 2010:630). Sonuç itibariyle geniş halk desteğiyle iktidara gelen bir partinin askeri bir müdahaleyle indirilmesiyle Türk siyasal hayatında yeni bir perde açılmış ve idam edilen Menderes, siyasi bir sembole dönüşmüştür (Bulut, 2009: 44).

2. TÜRK SİYASAL HAYATINDA AKP: MUHAFAZAKÂR DEMOKRAT AKP'NİN SİYASİ SERÜVENİ

2.1. AKP'nin Kuruluş Süreci

AKP'nin kuruluşunu hazırlayan nedenler, Milli Görüş Hareketi'nin yaşamakta olduğu bunalım sürecinde ortaya çıkmıştır. Siyaset alanında Milli Nizam Partisi (MNP), Milli Selamet Partisi (MSP), Refah Partisi (RP) ve günümüzde de Saadet Partisi (SP) ile temsil olunan, dini söylemi kendine rehber edinen ve "iman ikrarı"na dayalı bir siyaset izlemeyi tercih eden Milli Görüş Hareketi'nin tek lideri Necmettin Erbakan'dı (Tekin, 2004: 53). MNP'den RP'ye Erbakan önderliğinde kurulan tüm partiler, derin bir cemaatçi kimliğe sahip olup, üyeler birer inananlar önceliğiyle tanımlanmakta, Erbakan da "Hoca" olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım, 2002: 66).

Ancak 28 Şubat süreciyle RP'nin kapatılmasından partinin “efsanevi” lideri olan Erbakan sorumlu tutulmuş ve Milli Görüş geleneğinde adeta devrim niteliğinde değişimler gözlenmiştir. RP'nin kapatılmasıyla yerine kurulan FP'nin kongresinde Erbakan'ın adayı Recai Kutan'a karşı, Erbakan'ın dış politikadaki prensi olarak tanınan Abdullah Gül aday gösterilmiştir. Milli Görüş geleneğinde bir ilk olan bu girişim, oylamada 1238 delegeden 633'ünün oyunu Kutan'ın almasıyla başarısızlığa uğramıştır (Tekin, 2004: 67-68; Pamuk, 2001: 148).

Ancak FP deneyimi ile Milli Görüş geleneğinde derin bir çatlak yaşanmaktaydı. FP söylemsel olarak olabildiğince çağdaş bir görünüm arz etmekteydi. Ancak, örgütlenme ve ruh olarak cemaatçi bir niteliğe sahip olan FP'de Partinin cemaatçi yapısının korunmasından yana olanlar “gelenekçiler”di. Ancak diğer yandan saflaşmaya başlayarak parti içi muhalefeti sürdüren ve partililiği ön plana çıkaran “yenilikçiler” Parti içinde gittikçe güçlenmeye başlamışlardır (Yıldırım, 2002: 67). İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı iken Siirt'te katıldığı bir mitingde okuduğu şiirden dolayı Diyarbakır 3 No'lu DGM'nin 1998'de verdiği mahkûmiyet kararından dolayı hapse giren Recep Tayyip Erdoğan'ın cezaevinden çıkmasından sonra ise, “Yenilikçiler” kanadında parti kurma çalışmaları hızlanmış ve 14 Ağustos 2001'e kadar devam etmiştir. Yenilikçilerin liderlerinden olan Erdoğan'ın gönlünde yatan Turgut Özal'ın dört eğilimi birleştiren Anavatan Partisi (ANAP)'ni diriltmek idi (Pamuk, 2001: 171). Erdoğan son bir yıl içinde 81 ilde yeni kurulacak olan partinin örgütlenmesini sonlandırmış olup, geriye Anayasa Mahkemesi'nin FP ile ilgili kararı ve 1998'de Diyarbakır 3 No'lu DGM'nin Erdoğan'a verdiği siyaset yasağının kalkması kalmıştı. Yazar Eşber Yağmurdereli'nin salıverilmesiyle Erdoğan için yeni bir hukuksal süreç de başlamış olup, Erdoğan'la benzer bir hüküm giyen Hasan Celal Güzel'in siyasi yasağının kaldırılması da Erdoğan'ın siyasette önünün açılacağı yönündeki beklentileri yükseltmişti (Tekin, 2004: 72). 22 Haziran 2001'de Anayasa Mahkemesi tarafından FP'nin kapatılması AKP'nin kuruluş sürecini hızlandırmıştır. Erdoğan yeni kurulacak olan partinin Kurucular Kurulu ve çekirdek kadrosunun sadece Milli Görüşçülerden oluşmasını istememektedir. Erdoğan, bu yeni siyasi oluşumun ön saflarında solcu kimliğiyle sivrilmemiş, katı laikçilikten uzak, başlangıçta sayıları 50'nin üzerinde olan FP'liler olmak üzere, halen Meclis'te bulunan Anavatan Partisi (ANAP), Doğru Yol Partisi (DYP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) milletvekillerinin, geçmişte farklı partilerde görev alan eski siyasetçiler, halen görev yapan belediye başkanları, iş camiası ve meslek kuruluşlarından temsilcilerin yer almasını istemiştir (Pamuk, 2001: 192).

Yeni parti kurulurken Erdoğan'ın dışında, Abdullah Gül, Abdüllatif Şener, Abdülkadir Aksu, Cemil Çiçek, Melih Gökçek, İsmail Kahraman, Abdullah Çalışkan, Bülent Arınç gibi isimler önemli roller üstlenmiş olup, Hayati Yazıcı, Sadık Yakut ve Mehmet Ali Şahin Parti Tüzüğünü hazırlamıştır. Parti Tüzüğünü hazırlayan heyet, on kişilik başka bir heyetle Parti Programını hazırladıktan sonra, 14 Ağustos 2001'de AKP'nin kuruluşu ilan edilmiştir (Tekin, 2004: 74). Yeni kurulan Parti, 3 Kasım 2002'deki genel seçimlere kadar TBMM içinde değişik partilerden gelen milletvekillerinden oluşan ve başkanlığını Arınç'ın yaptığı bir grup ile temsil olunmuştur (Erler, 2007: 129).

Yeni kurulan AKP'nin muhaliflerinin Parti için FP'nin ve FP'den önceki RP'nin devamı ve Milli Görüş Hareketinin bir parçası olduğu iddiasında bulunmasına rağmen, AKP'nin önde gelen isimleri bu yakıştırmaların gerçekte bağdaşmadığını belirtmektedir. Partinin kurucusu olan Erdoğan'ın yaptığı bir konuşmada “Milli Görüş gömleğini çıkardı” şeklindeki ifadesinden de bu anlaşılmaktadır. AKP kendi ideolojik temelini muhafazakâr-demokrat” olarak tanımlamakta olup (Yılmaz, 2007: 161-167), Türk siyasetindeki yerini konumlandırmak için yoğun bir çaba içerisine girmiştir. Partiye teorik ve ideolojik bir temel ve arka plan oluşturmak amacıyla Yalçın Akdoğan'a “AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi” isimli bir kitap hazırlatılmış; 11 Ocak 2004'te İstanbul'da “Muhafazakârlık ve Demokrasi” isimli bir sempozyum düzenlenerek de Partinin kökenleri ve siyasetteki yeri tartışılmıştır (Erler, 2007: 130). AKP siyasi kimliğini tanımlarken Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan Milli

Görüş Partileri ile arasına mesafe koyarak, sistemle barışık bir görüntü çizmek istemiştir. Ayrıca kuruluş bildirgesinde ifade ettiği gibi, İslamcı ve etnik kökene dayalı partilerden ziyade, bir kitle partisi olma amacını taşımaktadır (Doğanay, 2007: 68). Gençlik yıllarından itibaren Milli Görüş Hareketi içerisinde yer alan Erdoğan da, sürekli rejim karşıtlığı ve irticacılıkla suçlanan ve siyasetin dışında tutulmak istenen Milli Görüş Hareketinin bu görüntüsünden rahatsız olmuş ve sık sık eleştirilerde bulunmuştur. Erdoğan aslında bu siyasi çizgiyle yollarını aldığı mahkûmiyet sonrası yaşadığı süreçte ayırmayı tercih etmiştir (Bingöl ve Akgün, 2005: 4-5). Ancak AKP'nin Milli Görüş kökeninden gelmesi, Parti önderlerinin yaşayış tarzları ve aile yapıları itibarıyla dindar seçmenlerin AKP'yle özdeşleşmesini sağlamaktadır. Ancak psikolojik olarak AKP'nin İslam'a bakışı ve İslam anlayışı reforme edilmiştir. Örneğin RP'deki 'kadın kardeşlerimiz' vurgusu, eşitlik içermemesine rağmen AKP'de içermektedir (Akyol, 2009: 15-16). Ayrıca AKP'nin RP türü bir örgüt ve hareket niteliğine sahip olmadığı, RP'nin 1995 öncesi 'cemaatimsi' yapısından ve 'militanlığı'ndan uzakta olduğu söylenebilir. Sınıfsal temsiliyet açısından da gerek şehirli gerekse taşra yoksullarının oyunu aldığı gibi, Anadolu burjuvasının (Anadolu Kaplanları) da temsilcisidir. AKP Anadolu burjuvazisinin hem kaynaklara ve piyasaya erişimi, hem de tanınması hususunda yapmış olduğu aracılık faaliyetleriyle ve bu aracılığın üstesinden gelecek teknokratik elite sahip olması bakımından Milli Görüş Partilerinin çok ilerisinde yer almaktadır (Bora, 2002: 32-33). Bu süreçte Batılılaşmış bir hayat tarzına sahip olan ve muhafazakâr değerlerden hoşlanmayan büyük sermaye de ekonominin iyi gidişatının hatırına AKP'ye sıcak bakmaktadır (Akyol, 2009: 22).

Parti programına bakıldığında, devletin ilke olarak her türlü ekonomik faaliyetin dışında yer alarak düzenleyici ve denetleyici işlevler yüklenmesi gerektiği, özelleştirme uygulamalarının savunulduğu, Avrupa Birliği (AB), Dünya Bankası (DB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilişkilerin ekonomik ihtiyaçlar ve ulusal çıkarlar doğrultusunda sürdürülmesi gerektiği ve her şeyden önce katılımcı demokrasi vurgusuna değinildiği görülmektedir (AKP 2001 Programı). Parti Programının yanı sıra, seçim bildirgesi, Acil Eylem Planı ve Hükümet Programı incelendiğinde, yalnız ekonomi politikalarında değil, tüm politikaların temelinde "neo-liberal" eğilimin belirgin olduğu gözlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, AKP "muhafazakâr" bir partiden çok, "liberal" görünüme sahip olan bir parti profili çizmektedir (Tekin, 2004: 82).

2.2. İktidar Yıllarında AKP (2002-2012 Döneminde AKP)

Siyasal kimliğini "muhafazakâr demokrat" olarak betimleyen AKP, 3 Kasım 2002 genel seçimlerinde Meclis'teki kompozisyonu tamamıyla değiştirmiş ve DP'den sonra Türk siyasi hayatında ikinci büyük devrimi gerçekleştirmiştir. 3 Kasım 2002 seçimlerinden önce ülke derin bir ekonomik krizle sarsılmıştır. 2000 Kasım ayında başlayan kriz, IMF ve DB desteği ile atlatılmaya çalışılırken, 19 Şubat 2001 Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Bülent Ecevit arasında yaşanan 'Anayasa fırlatma olayı' olarak adlandırılan tartışma, küllenmeye başlayan sorunların alevlenmesine, kırılğan olan ekonominin çıkmaza girmesine neden olmuştur (Beriş, 2011: 115). Bu dönemdeki üç partili koalisyon hükümetinin krizi bir DB Teknokratı olan Kemal Derviş'i Devlet Bakanlığı'na atayarak çözmek istemesi ise hükümetin zayıflığının ve istikrarsızlığının bir emaresi olarak nitelenmiştir. Yeni bir parti olarak seçimlere katılacak olan AKP, seçimlerin öncesinde Parti içi demokrasi ve ortak akıl vurgularına önem vermiş, seçim kampanyalarında 'başörtüsü' gibi hassas konulara doğrudan değinmekten, gerilim yaratacak faaliyetlerden kaçınmıştır. Ağırlıklı olarak işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik sorunları ön plana çıkarmıştır (Çınar, 2002: 41). Seçimlerde, Erdoğan'ın siyasi yasağının kalkması için verdiği hukuki mücadele ve milletvekilliği adaylığının Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından iptali gibi bazı nedenlerle halkın gözü önünde cereyan eden siyasi mücadelesi ve 'siyasal antropolojik karizması',

seçmenin AKP'ye yaklaşmasında önemli rol oynamıştır. Seçim kampanyaları boyunca da AKP, 1950 seçimlerinde DP'nin propagandasına gönderme yaparak "Karar Millettin" sloganını kullanmıştır (Aktay, 2002: 53).

3 Kasım 2002 genel seçimlerinde AKP %34.43 oy oranıyla 365, CHP %19.41 oy oranıyla 177 milletvekili çıkarmıştır. 9 da bağımsız milletvekili seçilmiştir (2002 Yılı Genel Seçim Sonuçları, 2006). Seçimlerde alınan bu sonuçlar, iktidar ortağı partilerin ve muhalefet partilerinin tamamının Meclis dışında kalmasına neden olmuştur. Partinin seçimlerdeki başarısının ardında Erdoğan'ın karizması, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı iken gösterdiği başarı gibi pozitif performansla ilişkin argümanların yanı sıra, yukarıda da ifade edildiği gibi yaşanan ekonomik kriz ve koalisyon hükümetinin bu konudaki aciziyeti, diğer siyasi partilerin yıpranmışlığı ve AKP'nin denenmemişliği gibi negatif performansla ilişkin argümanlar da yatmaktadır. Partinin başarısını açıklamada en fazla başvurulan açıklamalardan biri de 'tepki oyu' konusudur. Bu görüşü savunanlara göre, AKP'ye oy verenler bir siyasal programı desteklemekten çok diğerlerine kızgınlıkları nedeniyle AKP'yi seçmişlerdir (Tekin, 2004: 153-158).

Siyasi yasağından dolayı Erdoğan'ın seçimlere giremediği 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra, Abdullah Gül'ün başkanlığında 18 Kasım 2002'de 58. Hükümet kurulmuştur. Hükümet kurulduktan sonra, yapılan Anayasa değişikliğiyle Erdoğan'ın siyasi yasağı kaldırılmıştır (Yılmaz, 2007: 161). 3 Kasım seçimlerinde Siirt'in Pervari ilçesinde üç sandık kurulunun oluşturulmaması ve bir sandığın da kırılması nedeniyle AKP'nin bu ildeki seçimlerin iptal edilmesi yönünde YSK'ya yaptığı başvuru oybirliğiyle kabul edilerek, Erdoğan'a milletvekilliğinin yolu açılmıştır. 9 Mart 2003'te Siirt'te yapılan seçimde Erdoğan milletvekili olarak seçilmiştir (Aydın, 2002). Abdullah Gül başkanlığındaki 58. Hükümet'in 11 Mart 2003'de istifasından sonra, Cumhurbaşkanı Sezer'den hükümeti kurma görevini alan Erdoğan, 15 Mart 2003'te 59. Cumhuriyet Hükümetini kurmuştur (Yılmaz, 2007: 161).

Kurulduğu ilk günden beri demokrasiye ve çağdaş hukuk sistemine sık sık vurgu yapan AKP, 58. Hükümet döneminde (30 Kasım 2002'de) Diyarbakır ve Şırnak'taki Olağanüstü Hal Uygulamasına son vermiştir. 59. Hükümet döneminde de (2004'te) Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmıştır (AKP, 2011). 2001 krizi sonrasında iktidara gelen AKP Hükümetinin karşılaştığı yoksulluk o kadar büyük sınırlara erişmiştir ki, bu sorunu devlete yükleyen bir sorun olarak ele almasından başka bir seçenek kalmamıştır. Ayrıca Türkiye-AB ilişkileri de sosyal politika alanında ülkemizde bir zihniyet değişikliğini getirmiştir (Buğra, 2010: 219-221). Bu süreçte AKP Hükümeti, tüm vatandaşları kapsayan birtakım sosyal yardım türlerini getirmiştir. Bu uygulamalardan ilki de sağlık ve eğitim alanlarında tahsis edilen Şartlı Nakit Transferi ödemeleridir (Metin, 2010: 189). Ayrıca bu dönemde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'ndan eğitim materyal yardımı, ücretsiz kitap yardımı, öğle yemeği yardımı, özürülü öğrencilerin okullarına ücretsiz taşınması gibi sosyal içerikli eğitim yardımlarına başlanmıştır (Biçer ve Ortakkaya, 2009: 182). Eğitim yardımlarının dışında özellikle çocuk ve yaşlılar gibi nüfusun korunmaya muhtaç kesimlerine yönelik sosyal devlet konusunda hatırı sayılır gelişmelerin zeminini oluşturan birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Çıkarılan yasalarla yaşlı, rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyan çocuk ve yetişkin nüfusa hizmet verecek olan "koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri", "bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri" kurulmuştur. Ayrıca aylık geliri net asgari ücretin 2/3'ünden az olan bakıma muhtaç özürülü ve yaşlı fertlere bakım hizmetinin karşılığı olarak belirlenecek kişi başına iki aylık net asgari ücretten fazla olmamak kaydıyla aylık bakım ücretinin verilmesi uygulamasına geçilmiştir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, md. 1-2). Çıkarılan bir diğer yasayla 18 yaşından küçüklerin ebeveynlerinin sigortalı olup olmamalarına bakılmadan ve herhangi bir şarta gerek kalmadan Genel Sağlık Sigortalı sayılmasının da yolu açılmıştır (Sosyal Sigortalar ve Genel

Sağlık Sigortası Kanunu, md. 61). Bu dönemde sağlık ve eğitim alanındaki sosyal yardımların yanı sıra, 2003 yılından itibaren çiftçilere de mazot desteği verilmeye başlanmıştır (AKP, 2011).

Dış siyasette de 1 Mart 2003 Tezkeresi'nin reddedilmesi, 2004'te İslam Konferansı Örgütü Genel Sekreterliği'ne Türkiye'nin adayı Prof.Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun seçilmesi, 2006'da Filistin'de yapılan seçimler sonrasında Hamas'ın Türkiye'ye davet edilmesi gibi önemli gelişmeler kaydedilmiştir (Altun, 2009: 20). Ayrıca 6 Ekim 2004'te Avrupa Komisyonu'nun sunduğu olumlu tavsiyeye binaen Avrupa Konseyi 17 Aralık'ta Türkiye ile üyelik görüşmelerini başlatmıştır. 3 Ekim 2005'te Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB)'ne katılım müzakereleri, 20 Ekim'de ise tarama süreci başlatılmıştır (Kretschmer, 2006: 7).

Bu süreçte AB'ye uyum çerçevesinde Anayasada ve yasalarda önemli değişiklikler yapılmıştır. 2003'te yürürlüğe konan dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci uyum paketlerinde; "işkence ve kötü muameleye caydırıcı önlemler getirilmiş, siyasi partilerin kapatılması süreci zorlaştırılmış, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda değişiklikler gerçekleştirilmiş, Türk vatandaşlarının geleneksel olarak günlük hayatlarında kullandıkları dil ve lehçelerinde yayın yapılmasına olanak sağlanmış, Türk Ceza Kanunu gibi yasalarda değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 2004 yılında uygulamaya konulan sekizinci uyum paketiyle, Anayasada değişiklik yapılarak ölüm cezası Anayasa'dan çıkarılmış, Genel Kurmay Başkanlığının Yüksek Öğretim Kuruluna üye seçmesine olanak sağlayan hüküm de kaldırılmıştır. Ayrıca bu dönemde Bilgi Edinme Kanunu, Elektronik İmza Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılınması Hakkında Kanun, Adli Yargı ve İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Kabahatler Kanunu ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu gibi birçok önemli yasal düzenleme yapılmıştır (Altıntaş, 2008: 7-14).

Bu dönemde ekonomide de önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ekonomide 2001'de %-9.5 küçülme yaşanırken, 2004 yılında %9.9'luk bir büyüme kaydedilmiştir. Ekonomideki bu büyüme daha sonraki yıllarda azalarak da olsa artma eğilimini sürdürmüştür. 2005'de %7.6'lık bir büyüme kaydedilirken, 2006'da %6.9 ve 2007'de %5.7'lik bir büyüme kaydedilmiştir (Özsağır, 2011: 76-77).

AKP iktidarının ilk döneminin, kendinden önceki koalisyon hükümetine göre oldukça başarılı olduğu söylenebilir. Ancak 2007'deki Cumhurbaşkanlığı seçiminde yaşanan '367 krizi' ve '27 Nisan E-Muhtırası'ndan dolayı bu olumlu atmosfer bozulmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişmelerden dolayı Erdoğan erken seçime gideceğini söylemiş ve 4 Mayıs'ta Genelkurmay Başkanı Org. Yaşar Büyükanıt'la Dolmabahçe Ofisi'nde yapılan görüşmeden sonra ülkede seçim havası esmeye başlamıştır (2007 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi, 2011; Diler, 2012).

22 Temmuz 2007 seçimleri öncesinde AKP, başta ekonomi ve diğer hususlarda ülkenin kaydettiği istikrara vurgu yaptığı "Güven ve İstikrar İçinde Durmak Yok Yola Devam ve Her Şey Türkiye İçin" sloganlarını kullanmıştır (Balcı ve Bal, 2008: 13). Ayrıca 2002-2007 yılları arasında demokratikleşme ve özgürlük alanının genişlemesi açısından yaşama geçirilen tüzel düzenlemeler hakkında bilgiler verilmiştir (Beriş, 2011: 113). Seçimlerin sonunda AKP %46 oy oranıyla 341 milletvekili, CHP %20 oy oranıyla 112 milletvekili, MHP %14 oy oranıyla 71 milletvekili çıkarmıştır. 26 da bağımsız milletvekili seçilmiştir (Seçim Sonuçları, 2007). AKP'nin seçimlerde elde ettiği zafer, AKP iktidarı dönemindeki ortaya konan ekonomi ve sosyal iyileştirme politikalarının performansı ile yakından ilgilidir (Altun, 2009: 6). Ancak bunun yanı sıra, cumhuriyet mitingleri, Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde yaşanan 367 tartışmaları ve bu süreçte TSK tarafından yayımlanan 27 Nisan E-Muhtırasının da meydana getirdiği siyasi türbülans ve karmaşanın sonucunda 22 Temmuz seçimlerinde parsayı toplayan AKP olmuştur. Bunda metropoliten sermayeyle, taşra sermayesinin yanı sıra, AB sürecinde yaşanan gelişmeler de etkili olmuştur (Kurt, 2009: 6-7).

Seçimlerin sonunda 29 Ağustos'ta 60. Hükümet Erdoğan'ın başkanlığında kurulmuştur. 22 Temmuz 2007 seçimlerinin ardından sıra Cumhurbaşkanı seçimine gelmişti. Hükümet kurulduktan sonra yapılan ilk iş de budur. 22 Temmuz seçimleri sonunda, Cumhurbaşkanlığı seçiminde MHP'ye kritik bir rol düşmekteydi. Bahçeli sorumluluk göstererek Meclis'e girmeyi kabul etmiştir. Bunun üzerine 367 krizi çözülerek, yapılan oylamada Abdullah Gül Cumhurbaşkanı seçilmiştir (2007 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi, 2011; Diler, 2012).

AKP'yi 22 Temmuz seçimlerindeki zaferinin ardından, bir sürpriz beklemektedir. 14 Mart 2008'de Yargıtay Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya AKP'ye "laikliğe aykırı fiillerin odağı durumuna geldiği" gerekçesiyle kapatma davası açmıştır. Başsavcı iddianamesinde, Gül ve Erdoğan dahil bütün AKP yöneticilerinin aralarında yer aldığı 71 kişiye beş yıllık siyaset yasağı getirilmesini istemiştir (Yenişafak, 2008). Ancak Anayasa Mahkemesi'nin 30 Temmuz 2008'de verdiği kararla Parti'nin kapatılmamasına; fakat partiye sağlanan Hazine gelirinin yarısının kesilmesine karar verilmiştir (Adalet ve Kalkınma Partisi, 2012).

Kapatma Davası sonrasında AKP'nin ürettiği siyaset göz önünde tutulduğunda AKP için; Türk siyasal hayatının geleneksel sınırlar çizgilerinin birçoğunu yok sayabilecek nitelikte bir politika üretme olanağına sahip olduğu söylenebilir. Ülkenin bütün bölgelerinde örgütlenen AKP kentli-köylü, doğulu-batılı, zengin-yoksul, Türk-Kürt, Alevi-Sünni gibi düaliteleri aşabilecek bir potansiyeli yapısında barındırmakta ve toplumun tüm kesimlerinin desteğini alabilmektedir. Bunda Hükümetin KÖY-DES, BEL-DES, GAP gibi projelere verdiği yoğun destek; Kürt Sorunuyla ilgili olarak 2009'da Kürtçe yayın yapan TRT 6 kanalını yayına koymasının yanı sıra, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na Kürtçe yazılan bazı eserlerin yayınlanmasına başlanması; 2010'da Arapça yayın yapan TRT Et Türkiye kanalının yayın hayatına başlaması; din-devlet ilişkilerinin rehabilitasyonu kapsamında Alevi açılımının yapılması; aile hekimliği uygulamasının başlatılması, yeni işe alımlarda sigorta primlerinin belli bir süre içinde tamamının veya bir bölümünün İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanması gibi gelişmeler etkili olmuştur (Altun, 2009: 10-14; AKP, 2011; Radikal, 2010; Takvim, 2010).

12 Eylül 2010'da yapılan Anayasa referandumuyla, ülkede darbecileri koruma altına alan Anayasa'nın geçici 15. maddesi kaldırılarak darbecilere yargı yolu açılmış, Yüksek Askeri Şura (YAŞ) kararıyla ordudan atılanlara yargıya başvurma hakkı, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru, aynı iş kolundan birden fazla sendikaya üyelik gibi haklar getirilmiştir (Zaman, 2010).

Bu dönemde İslam ülkeleriyle yakın ilişkiler kurulmuş ve 'komşularla sıfır sorun stratejisi' benimsenmiştir. Güney Osetya Savaşı'nın ardından çözüm amacıyla Kafkasya İstikrar ve İşbirliği Platformu önerilmiştir. Ayrıca 2008'de İsrail'in Gazze'ye saldırmasının ardından 2009'daki Davos Zirvesi'nde Erdoğan'ın verdiği tepki diğer gelişmelerle birleşince, Türkiye dış politikada bölgenin en aktif ülkesi konumuna erişmiştir (Seba, 2010; Altun, 2009: 20).

Ancak bu dönemde ülkedeki temel makro ekonomik göstergelerin önceki döneme göre gerilediği görülmektedir. 2007'den itibaren etkileri dünya çapında hissedilmeye başlanan kriz, ülkemizi de 2008'de etkilemeye başlamıştır. Büyüme hızı 2008'de %0.7'ye düşmüş, 2009'da ise %-4.7'ye kadar gerilemiştir. Bu dönemde işsizlik oranları da yükselmiştir. Şöyle ki, 2007'de %10.6 olan işsizlik oranı, 2008'de %10.7, 2009'da %14'e çıkmıştır (Ertunç vd., 2010: 4).

Bu dönemi 12 Haziran 2011 genel seçimleri izlemiştir. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde "Oyunu AK Parti'ye Ver, Kendi Anayasayı Yap" sloganını kullanan (Bugün, 2011) AKP'nin seçim sürecinde sürdürmüş olduğu yoğun propaganda çalışmaları kısa sürede semeresini vermiştir. AKP %49.9 oranında oy alarak 326 milletvekili, CHP %25.91 oranında oy alarak 135 milletvekili, MHP %12.99 oranında oy alarak 53 milletvekili çıkarmıştır. 36 da bağımsız milletvekili seçilmiştir (2011 Genel Seçimleri Sonuçları, 2011).

AKP'nin üçüncü kez başarı göstermiş olması, Türkiye'de seçmenlerin gündelik istikrardan yana olduğunu teyit etmektedir. Halk gündelik politikalarla kendisine belli bir düzeyde satın alma gücü sağlamış olan AKP'ye destek vermiştir. AKP'nin başarısının ardında yerel yönetimler kanalıyla Partinin halka sürekli yakın olmasının da payı da büyüktür. Yerli basın ve medyanın da bunda etkisi büyüktür. Yerli sermaye ve STK'lar da ağırlıklı ve kararlı bir şekilde tercihini AKP'den yana kullanmıştır (Külebi, 2011).

Seçimlerin ardından 6 Temmuz 2011'de 61. Hükümet kurulmuştur. Bu dönemde en çok göze çarpan gelişmelerden biri, asker-sivil ilişkilerinde yaşanan büyük kırılmalardır. Bir yandan Ergenekon-Balyoz ve İnternet Andıcı davaları yoluyla ülkemizde ilk kez "darbe teşebbüsü" yargılanmıştır. Diğer yandan da Genelkurmay Başkanı dahil dört kuvvet komutanının istifasından sonra, bu olay herhangi bir krize neden olmadan çözüme kavuşturulmuş ve birkaç gün içinde basında manşet özelliğini kaybetmiştir. Ayrıca 2012'nin ilk günlerinde Genel Kurmay Başkanı'nın tutuklanması gibi asker-sivil ilişkilerinde ilkler yaşanmıştır. Ancak bu gelişmeler toplumsal bir kriz yaratmadığı gibi, ekonomik sorunlara da yol açmamıştır (Keyman, 2012). Bu dönemde asker-sivil ilişkileri bakımından da köklü düzenlemeler yapılmıştır. Şöyle ki, 2011'de YAŞ toplantısında ve MGK'da oturma düzeni değiştirilmiştir. YAŞ toplantısında Başbakan'la Genelkurmay Başkanı'nın yan yana bulunduğu oturma düzeni değiştirilerek, Başbakan masanın başında tek başına oturtulmuş, MGK'da da asker ve siviller karşı karşıya değil, yan yana oturmuşlardır (Hürriyet, 2011). 2011'de çıkarılan yeni Meclis Teşkilat Yasası Gereği, TBMM yerleşkesindeki ve Dolmabahçe'deki askerler nöbet yerlerini polise devretmişlerdir (Yılmaz, 2011; Arıkan, 2011). 2012'de de 12 Eylül 2010 Anayasa referandumunun hazırladığı zeminden dolayı, 12 Eylül 1980 İhtilali'nin liderleri olan Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya'nın yargılanması için Ankara Özel Yetkili Cumhuriyet Savcısı tarafından hazırlanıp mahkemeye sunulan iddianame kabul edilmiştir (Altuntaş, 2012).

Bu dönemdeki ekonomik veriler de önceki döneme göre ülkenin büyük bir ilerleme kaydettiğini göstermektedir. Şöyle ki, ekonomide %8.2'lik bir büyüme kaydedilmiş olup, işsizlik oranı %8.1'e inmiştir. Türkiye ekonomisi üç çeyrek dönemlik ortalama Çin'in ardından en çok büyüyen ekonomi olmuştur (Sabah, 2012).

Yemen ve Rusya gibi bazı ülkelerle vizelerin kaldırıldığı bu dönemde, Türkiye İsrail'in Mavi Marmara saldırısı ile ilgili BM'ye sunduğu ara raporda zararların tazminini istemiş ve ilerleyen aşamada İsrail'le olan diplomatik ilişkileri en düşük seviyeye indirmiştir (Habertürk, 2011). Ayrıca Suriye'de yaşanan gelişmelerden dolayı ülke yönetimine karşı sert tepkiler gösterilmiş, iki ülke arasında gergin bir döneme girilmiştir. Malatya'nın Kürecik Beldesi'nde kurulan füze kalkanından dolayı da İran'la ilişkilerimizde birtakım sorunlar cereyan etmiştir.

3. İKİ PARTİNİN KARŞILAŞTIRMALI TARİHSEL ANALİZİ

İncelenen partilerden DP, 1945'te hazırlanan Toprak Reformu Kanunu ile 1945 yılı bütçe görüşmeleri sırasında Meclis'te belirginleşen (Altaş, 2011: 21) ve daha sonra da Dörtlü Takritle doruk noktasına erişen tartışmalarla CHP içinde meydana gelen kopmalar neticesinde Partiden ayrılan, Meclis içindeki milletvekilleriince kurulmuştur. AKP ise Milli Görüş Hareketi içerisinde FP deneyimi ile yaşanmakta olan derin çatlaktan sonra temelleri atılan, Meclis içindeki değişik partilerden gelen milletvekillerinin, eski siyasetçilerin, mahalli idarelerin yöneticilerinin, iş camiası ve meslek kuruluşlarının temsilcilerinin oluşturduğu bir partidir (Yıldırım, 2002:67; Erler, 2007: 129; Pamuk, 2001: 192). Maurice Duverger tarafından kadro partileri ile kitle partileri arasında yapılan ayırım göz önünde tutulduğunda; her iki partinin de kadro partisi olduğu sonucuna erişilmektedir. Çünkü geleneksel statü liderliğinin baskın olduğu, seçkinci, kişisel ilişkiler ağına dayalı olan (Türköne, 2003: 260) kadro partileri, liderleri ve kurucuları milletvekillerinden oluşan ve bu milletvekillerinin ise

ülkede tanınmış meslek mensupları ve eşraftan oluştuğu bir parti görünümüne sahip (Çam, 1999: 441) olup, bu özellikler her iki partide de gözlenmektedir.

DP'nin kurulduğu ve iktidara geldiği yıllarda ülkede finansal ve iktisadi konularda izlenen yanlış politikalarından dolayı derin bir ekonomik kriz yaşanmakta ve toplumsal dengelerde bozulmalar görülmekte olup, buna otoriter tek parti uygulamaları da dahil edildiğinde toplumda tek parti idaresine karşı büyük bir hoşnutsuzluk baş göstermiştir (Kırkpınar, 2002: 86; Altaş, 2011: 18-26). AKP'nin kurulduğu ve iktidara geldiği yıllarda ülkede büyük bir ekonomik kriz yaşanmıştır. Bu krizden çıkmada mevcut koalisyon hükümetinin uyguladığı politikalarındaki yanlışlar ve bu dönemdeki istikrarsızlık toplumda yeni arayışlara yol açmıştır. Dolayısıyla her iki partinin kurulduğu ve iktidara geldiği dönemlerde ülkede olumsuz koşulların hakim olduğu görülmektedir.

Bu koşullarda Türk siyasetine katılan DP iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 seçimlerinde 27 yıllık tek parti iktidarını kansız ve muvazaasız olarak sona erdirmiş olup (İnan, 2007: 117), 3 Kasım 2002 seçimlerinde iktidara gelen AKP de seçimlerde elde ettiği başarıyla iktidar ortağı partilerin ve muhalefet ortağı partilerin tamamının Meclis dışında kalmasına neden olmuştur (Tekin, 2004: 153). Siyasi tarihi boyunca katıldığı seçimler bakımından da DP'nin 1946, 1950 ve 1954 seçimlerinde oylarını sürekli artırdığı, ancak 1957 yılındaki seçimde DP'nin oy oranında bir düşmenin olduğu görülmektedir. Ancak AKP'nin 2002, 2007 ve 2011 seçimlerinde oy oranını gittikçe artırdığı görülmektedir. Sonuç olarak her iki parti de üç dönem boyunca tek başına iktidara gelebilmiştir.

DP siyasi kimliğini “demokrat” olarak, AKP ise “muhafazakâr demokrat” olarak tanımlamıştır. AKP siyasi kimliğini tanımlarken Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılan Milli Görüş Partileri ile arasına mesafe koyarak, sistemle barışık bir görüntü çizmeye çalışmış ve muhafazakâr olan seçmen tabanını da elde tutmak istemiştir (Doğanay, 2007: 68). Her ne kadar iki parti siyasi kimliğini farklı olarak tanımlasa da, kendilerini siyasi yelpazede “merkez sağda” konumlandırmaktadır. Her iki parti döneminde muhalefet olarak var olan CHP “bürokratik merkezi”, DP ise “demokrat çevreyi” temsil etmektedir (Mardin, 2006: 71-73). Farklı jargonlarına rağmen DP kadar AKP de devlet bürokrasisinin temsil ettiği merkeze karşı çevreyi temsil etmektedir (Bingöl ve Akgün, 2005: 2).

Ekonomiye devlet müdahalesinin azaltılacağına, devlete ait işletmelerin özel kesime devredileceğine vurgu yapan (Keyder, 1979: 53-54) DP'nin savunduğu liberalleşme eğilimleri AKP tarafından da sürdürülmektedir. AKP'nin Parti Programı, seçim bildirgesi, Acil Eylem Planı ve Hükümet Programı incelendiğinde devletin her türlü ekonomik faaliyetin dışında yer alarak düzenleyici ve denetleyici işlevler yüklenmesi gerektiği ifade edilmekte olup, Partinin “neo-liberal” eğiliminin yüksek olduğu görülmektedir (Tekin, 2004: 82). Ancak DP devletin ekonomideki rolünün denetlemek ve düzenlemek olduğunu kabul etmekle birlikte, devletin özel kesim tarafından üretilmeyen mal ve hizmetleri de üretmesi gerektiğini belirtir. Oysa AKP ilke olarak devletin her türlü ekonomik faaliyetin dışında yer alarak, sadece düzenleme ve denetleme işlevlerini gerçekleştirmesini istemektedir (Bingöl ve Akgün, 2005: 11).

Sosyolojik kökenler veya ilişkiler açısından karşılaştırıldığında iki parti arasında belirgin farklılıkların olduğu gözlenmektedir. İki partinin de kurucularının içinden geldikleri sosyolojik ilişkilere bakıldığında bu daha iyi anlaşılabilir. DP'nin kurucularından olan Bayar ülkede başbakanlık yapmış, bankacı ve iktisatçı biridir. Koraltan hâkim ve vali olarak geniş tecrübeye sahip olan bir siyasetçidir. Menderes toprak zengini bir aileden gelen, pamuk yetiştiricisi ve hukukçu olan, SCF ve CHP'nin il başkanlığını yapan biridir. Köprülü ise, Osmanlı Devleti'nin en köklü ‘iktidar ailelerinden’ biri olan Köprülülerden gelen, Türkiye'nin entellektüel hayatından önde gelen seçkin bir bilim adamı kimliğine sahiptir. Oysa AKP'nin önderleri, alt ve orta gelir grubuna mensup olan ailelerden gelen; Karadeniz, Orta Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelerek yükselen

siyasetçilerdir. Görüldüğü üzere, AKP DP ile paralelleşen söylemlerine rağmen, sosyolojik köken olarak DP'den oldukça farklı olan bir partidir (Yıldırım, 2002: 69; Taşyürek, 2009: 32).

AKP'nin dini söylemi kendine rehber edinen ve "iman ikrarı"na dayalı bir siyaset izlemeyi benimseyen Milli Görüş Hareketi içinden çıkan (Yıldırım, 2002: 66), parti önderlerinin yaşayış tarzları ve aile yapıları itibariyle dindar seçmenlerin rağbet gösterdiği (Akyol, 2009: 15-16) bir parti olması hasebiyle DP'ye nazaran muhafazakârlığı daha belirgindir. DP Arapça ezan ve radyoda dini program yapma, Arap harfleriyle açık veya gizli eğitim verme yasaklarını kaldırması, din derslerinin ilköğretim programlarına dahil etmesi gibi uygulamalarına rağmen; Atatürk'ü Koruma Kanunu'nu çıkarması, Malatya Olayı sonrasında alınan sert önlemler (Taşyürek, 2009: 54-62) ve köken olarak CHP'den gelmesi gibi nedenlerle AKP'ye nazaran 'daha soluk muhafazakâr renkler' taşımaktadır. Ancak Milli Görüş kökeninden gelen AKP'nin bunu reddettiğinin burada tekrar edilmesinde yarar vardır.

İki parti sınıfsal temsiliyet açısından karşılaştırıldığında; DP'nin sınıfsal temelini büyük toprak sahipleri ile ticaret burjuvazisinin ittifakında şekillendiği görülmektedir. Bu iki gücün şekillendirdiği DP, bu niteliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Toprak Reformu Kanunu görüşmelerinde Meclis'te yaşanan tartışmalarda kuruluş süreci başlayan DP'ye büyük toprak sahipleri destek vermiş olup, kentsel merkezlerdeki zengin tüccarlar da II. Dünya Savaşı'ndan sonra kısıtlayıcı yük haline gelmiş olan devlet vesayetinden kurtulmak için DP'ye destek vermiştir. Ancak DP'nin ağırlıklı olarak kitlesel tabanını Anadolu'nun düşük ve orta gelirli köylüsü meydana getirmiştir. Görece gelişmiş bölgelerde gelirleri artmaya devam eden köylüler DP'ye olan desteğini ondan esirgememiştir. DP de tek parti döneminde geri kalmış ve küstürülmüş olan köylünün desteğini mobilize etmeyi büyük ölçüde başarmıştır (Oktar ve Varlı, 2010: 6; Keyder, 1979: 59; Kahraman, 2006: 7). AKP ise, sınıfsal temsiliyet açısından gerek şehirli, gerekse taşra yoksullarının oyunu aldığı gibi, Anadolu sermayesinin de desteğini almaktadır (Akyol, 2009: 22). Özellikle Anadolu sermayesinin 1970'lerden itibaren MSP'den bugüne kadar devam eden temsiliyet ilişkisi, 2002 seçimlerinde her zamankinden daha fazla belirginleşmiştir. Bu 2007 ve 2011 seçimlerinde de devam etmiştir. AKP bu "alternatif burjuvazinin" hem kaynaklara ve piyasaya erişimle ilgili, hem de daha önemlisi bir burjuvazi olarak tanınmayla ilgili isteklerine aracılık edecek teknokratik elite ve altyapıya sahip bir parti olmasından dolayı Anadolu sermayesinin desteğini almaktadır (Bora, 2002: 30). Ayrıca 2001 krizinden sonra iktidara gelen AKP'nin sosyal politikalar konusunda almış olduğu önlemler ve getirmiş olduğu sosyal yardım türleri, özellikle çocuk ve yaşlılar gibi nüfusun korunmaya muhtaç kesimlerine yönelik sosyal devlet konusunda kaydettiği hatırı sayılır gelişmeler de gerek şehirli gerekse taşra yoksullarının AKP'ye olan desteğinin sürmesinde etkili olmuştur.

Her iki parti döneminde de muhalefet partisi olarak Mecliste bulunan CHP, her iki dönemde de güvenlik eksenli muhalefet anlayışını sürdürmüştür. DP'nin her fırsatta CHP üzerinde baskı kurmasından dolayı İnönü gelecek ihtilali açıkça haber verecek kadar DP'ye karşı sertleşmekte olup, AKP döneminde de özellikle AKP'nin dini liberalizasyona dönük faaliyetleri CHP'nin tepkisine neden olmuştur. İncelenen her iki parti de programlarında demokrasiye vurgu yapmaktadır. DP, CHP iktidardayken demokratikleşme talebinde bulunmuştur, ancak kendisi iktidardayken antidemokratik bir tutum sergilemektedir. Oysa AKP dönemindeki uygulamalar DP'ye nazaran daha ılımlı ve çatışmadan uzak bir politikaya dayanmaktadır (Bingöl ve Akgün, 2005: 25).

Dış politika açısından İkinci Dünya Savaşı sonlarında ülkede izlenmeye başlanan Batı'ya yaklaşma politikası DP tarafından da izlenmiş ve NATO'ya üye olunmuştur. Aynı zamanda ABD'nin isteği ile Yakın Doğu ve Balkanlarda yeni pakt arayışlarında da bulunulmuştur (Tunçay, 2000: 179-180). AKP döneminde AB'ye üyelik yolunda, Avrupa Komisyonu'yla katılım müzakerelerinin ve tarama sürecinin başlatılması gibi gelişmeler kaydedilmiş olup, DP döneminde benimsenen Batı'ya yaklaşma politikası bu dönemde de izlenmiştir (Kretschmer, 2006: 7). Aynı zamanda İslam ülkeleriyle

ve komşu ülkelerle yakın ilişkiler kurulmuştur. Orta Doğu ve Kafkaslarda cereyan eden birçok gelişmeye müdahil olunmuş ve Türkiye özellikle Ortadoğu'da söz sahibi bir ülke konumuna erişmiştir.

İki partinin orduyla ilişkilerine bakıldığında; kuruluş aşamasında CHP'nin içinden çıkan bir parti olan DP'nin iktidara gelişinin ordu ve bürokrasi tarafından fazla kuşkuyla karşılanmadığı söylenebilir. Oysa Milli Görüş Hareketi'nden gelen AKP'ye ordu kuşkuyla bakmıştır. DP döneminde askeri ve bürokratik kadroların önemli mevkilerinde birçok değişiklik yapılmıştır. Genel Kurmay Başkanı ve kuvvet komutanları dahi görevden alınmıştır. Ancak ordu IV. Menderes Hükümeti döneminde CHP'ye daha fazla destek vermiş, 27 Mayıs 1960'da ihtilal yaparak yönetime el koymuştur. AKP döneminde ise özellikle 28 Şubat sürecinin büyük etkilerinden dolayı ordu sürekli olarak dikkate alınmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2011: 202-203; Altaş, 2011: 127; Bingöl ve Akgün, 2005: 28). Ancak 12 Haziran 2011 seçimlerinden sonra kurulan 61. Hükümet döneminde, asker-sivil ilişkilerinde büyük kırılmalar olmuştur. Komuta kademesinde yaşanan istifaların ve eski Genelkurmay Başkanı'nın tutuklanması gibi asker-sivil ilişkilerinde ilkler yaşanmakta olup, ülkemizde darbe teşebbüsü ilk kez yargılanmıştır (Keyman, 2012). Ayrıca 12 Eylül'ün liderlerinin yargılanmasına başlanmış, YAŞ ve MGK ile Meclis'te sivilleşme yönünde önemli adımlar atılmıştır.

SONUÇ

Ülkede daha önceki girişimlerde başarısız olunan ve CHP'nin kabul etmesinin oldukça güç olduğu çok partili hayata geçiş için gerekli ortam, gerek tek parti dönemindeki otoriter tutumdan dolayı toplumda belirginleşen hoşnutsuzluk, gerekse Batılı ülkelerin tek parti iktidarlarına soğuk bakması gibi tek parti rejimini sarsan nedenlerle şekillenmeye başlamıştır. CHP içinde de 1945'te Toprak Reformu Kanunu ile bütçe görüşmeleri sırasında Meclis'te yaşanan tartışmalarla bir muhalefet kanadı yükselmeye başlamıştır. Daha sonra da bu kanat tarafından verilen Dörtlü Takrir ile Parti içinde kopmalar baş göstermiştir. Bu dönemde Cumhurbaşkanı İnönü'nün de desteğinin alınmasıyla DP kurularak, ülkede fiili anlamda çok partili hayata geçilmiştir. Kurulduğu yıllarda CHP tarafından göstermelik bir muhalefet olacağı ümit edilen DP'nin örgütlenmesinden ve halk nezdinde gördüğü destekten dolayı endişelenen CHP, 1947'de yapılacak olan seçimleri 1946'ya almaya karar vermiştir. Bu seçimlerde CHP önceki dönemlerden farklı olarak seçim meydanlarına inip, etkin bir şekilde propaganda yapmaya başlamıştır. DP ise seçim çalışmalarına hız vermiştir. Ancak 1946 seçimleri, ülkede bürokrasiyle adeta bütünleşmiş olan CHP'nin nüfuzundan ve mevcut 4918 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'ndan dolayı henüz yeterli düzeyde örgütlenemeyen DP'nin aleyhine sonuçlanmıştır. Bu dönemde Meclis'te yeterli düzeyde sandalye elde edemeyen DP, muhalefette kalmıştır. Ancak DP 1946-1950 yılları arasında kapsayan dönemde CHP'ye karşı sıkı bir muhalefete girişmiştir. Bu girişimlerin neticesinde getirilen 5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile demokratik seçimler için gerekli olan altyapı teşkil edilmiş olup, 1950 seçimlerinde DP 27 yıllık tek parti iktidarını kansız ve muvazaasız olarak sona erdirmiştir. İktidara gelir gelmez dini liberalizasyonlara yönelik önemli girişimlerde bulunan DP, bu dönemde laiklikten taviz vermeyeceğini ve Cumhuriyetin temel değerlerine sahip çıktığını da göstermiştir. Bu dönemde muhalefette kalan CHP'ye yönelik çok sıkı ve sert düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu dönemde ülkede büyük ölçüde bir kalkınma hamlesi başlatılmış ve milli gelirden artış sağlanmıştır. Dış politikada önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Bu dönemi 1954 seçimleri izlemiştir. 1954 seçimleriyle DP halk desteğini iyice pekiştirmiştir. Bu dönemden sonra, DP'nin muhalefete karşı gittikçe sertleştiği ve otoriter uygulamalara yöneldiği görülmektedir. 1957 seçimlerinde ise, oy kaybına rağmen yine tek başına iktidar olan DP, bu dönemde büyük ekonomik ve siyasi sorunlarla yüzleşmek durumunda kalmıştır. Ancak bu dönemde oy oranını artıran CHP'ye ordu, üniversiteler ve basın daha fazla destek vermeye başlamıştır. İktidarla muhalefet arasındaki gerginliğin iyice tırmandığı bu dönemde, ülkede ihtilal sıradan bir olaymış gibi

konusulmaya başlanmıştır. Nihayetinde 27 Mayıs 1960'ta yapılan askeri müdahaleyle DP iktidarı son bulmuştur. Menderes, Polatkan ve Zorlu idam edilmiş, diğer DP'li milletvekilleri müebbet ve ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır. İhtilalle talihsiz bir şekilde iktidarına son verilen DP, Türk siyasi hayatında yeni dönemlerin açılmasına neden olmuş ve DP'nin siyasi mirası kendisinden sonra birçok parti tarafından paylaşılmaya çalışılmıştır.

Milli Görüş Hareketi'nin yaşamakta olduğu bunalım neticesinde parti içinde belirginleşen “gelenekçiler” ve “yenilikçiler” şeklindeki ayırım AKP'nin temellerini şekillendirmiştir. “Yenilikçiler” kanadında hızlanan parti kurma çalışmaları, başta FP'liler olmak üzere, ANAP, DYP ve MHP milletvekilleri, eski siyasetçiler, mahalli idareciler, iş ve işveren kuruluşlarının katılımıyla 14 Ağustos 2001'de AKP'nin kuruluşunun ilan edilmesiyle sonlanmıştır. Milli Görüş kimliğinden sıyrıldığı ifade eden ve siyasi kimliğini “muhafazakâr-demokrat” olarak adlandıran AKP, 3 Kasım 2002 milletvekili genel seçimlerinde Türk siyasi hayatında DP'den sonra en fazla oy alan siyasi parti olarak muhalefet partilerini ve iktidar ortağı bütün partileri Meclis dışında bırakmıştır. 2002'deki seçimlere Erdoğan siyasi yasağından dolayı katılmadığından, seçimlerden sonra Gül'ün başkanlığında 58. Hükümet kurulmuştur. 58. Hükümet döneminde Anayasada yapılan değişikliklerle ve Siirt'te seçimlerin yenilenmesiyle Erdoğan milletvekili seçilmiştir. Bu gelişmeyi 58. Hükümetin istifası ve Erdoğan'ın başkanlığında 59. Hükümetin kurulması izlemiştir. 2001 krizinden sonra iktidara gelen AKP Hükümeti, ülkede karşılaştığı yoksulluğa müdahale etmekten başka bir seçeneğe sahip değildir. Bu yüzden birçok sosyal yardım türü getirilmiş olup, çocuk ve yaşlılar gibi korunmaya muhtaç kişilere yönelik sosyal devlet konusunda önemli gelişmelerin temelini oluşturan birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Dış politikada birçok gelişme kaydedilmiş olup, AB'ye uyum sürecinde önemli adımlar atılmış, bu süreçte hukuk devleti bağlamında çok sayıda hatırı sayılır yasal düzenleme yapılmıştır. Bu dönemde ekonomide de büyük bir gelişme kaydedilmiştir. Ancak Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde yaşanan sorunlardan dolayı seçim kararı alınmıştır.

22 Temmuz 2007'deki seçimlerde AKP oy oranını artırmayı başarmıştır. Seçimlerden sonra kurulan 60. Hükümeti kapatma davası gibi bir sürpriz beklemiştir. Ancak bu dava neticesinde parti kapatılmamış ve Hazine yardımının bir kısmından yoksun bırakılmıştır. Bu dönemden sonra AKP, toplumun tüm kesimlerine yönelik bir politika izlemeye başlamıştır. 12 Eylül 2010'daki Anayasa referandumuyla hukuk devleti konusunda kaydedilen gelişmelere yenileri eklenmiştir. Ancak bu dönemdeki ekonomik göstergelerin geriye gittiği görülmüştür. Bu dönem 12 Haziran 2011 seçimleriyle sona ermiştir. Bu seçimlerde de AKP'nin oy oranında belirgin bir artış gözlenmiştir. Seçimlerin sonunda Erdoğan'ın başkanlığında 61. Hükümet kurulmuştur. Bu dönemde asker-sivil ilişkilerinde birçok ilk yaşanmış ve önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ekonomik göstergelerde iyileşmeler kaydedilmiştir. Ancak dış politikada gergin bir döneme gidilmiştir.

Çok partili siyasal hayatın başlangıcında bulunan DP ile sonunda bulunan AKP'nin birçok benzer noktasının olduğu görülmektedir. 1957 seçimleri dışında katıldığı seçimlerde oy oranını sürekli yükselten DP ile 2002'den 2011'e kadar katıldığı üç seçimde oy oranı sürekli artan AKP kuruluşu açısından kadro partisidir. DP tarafından ülkede ekonomi alanında başlatılan liberalleşme eğilimleri, AKP döneminde de sürdürülmüştür. Dış politikada her iki partinin Batı eksenli politikalar izlediği görülmektedir.

Ancak, DP'nin birçok dini liberalizasyonu hayata geçirmesine rağmen, AKP'nin muhafazakâr kimliği DP'ye göre ön plandadır. Sosyolojik köken açısından DP elitist bir yapıya sahip iken, AKP orta ve alt gelir grubuna dayanmaktadır. Muhalefet-iktidar ilişkileri açısından; DP daha sert, AKP ise daha yumuşak ve çatışmadan uzak bir politika izlemiştir. Orduyla olan ilişkilerine bakıldığında; kuruluş aşamasında ordu ile DP'nin barışık olduğu, ancak ilerleyen aşamalarda orduyla ilişkilerinin gerildiği görülmüştür. Milli Görüş Hareketinden çıkan bir parti olan AKP'ye kuruluş aşamasında ordu

şüphıyla bakmış ve AKP de ordu faktörünü sürekli olarak dikkate almıştır. Ancak son dönemlerde asker-sivil ilişkilerinde birçok ilk yaşanmakta ve ülkede sivilleşme eğilimleri yükselmektedir.

Sonuç olarak kurulduğu ve iktidara geldiği dönemler itibariyle ülkenin sorunlu dönemlerine denk gelmeleri, parti tipolojileri açısından aynı cephede yer almaları, iktidara geldiklerinde Meclis'teki kompozisyonu büyük ölçüde değiştirmeleri, her iki parti döneminde muhalefette olan CHP merkezi temsil ederken, kendilerinin çevreyi temsil etmeleri, ekonomi ve dış politika konusundaki politikalarının benzerlik göstermesi gibi iki parti arasında birçok ortak nokta bulunmaktadır. Ancak sosyolojik kökenler, muhafazakâr değerler, sınıfsal temsiliyet, muhalefet-iktidar ilişkileri ve orduyla olan ilişkiler bakımından iki partinin birbirinden farklı özellikler taşıdığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- “Adalet ve Kalkınma Partisi”, (2012), http://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalk%C4%B1nma_Partisi, İnd.Tarihi: 18.2.2011.
- AHMAD, Feroz, (2011), Modern Türkiye'nin Oluşumu, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- AKP 2001 Programı, <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi>, İnd.Tarihi: 01.02.2012.
- AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi), (2011), “Tüm İcraatlar”, <http://www.akparti.org.tr/site/icraatlar>, İnd. Tarihi: 15.1.2012.
- AKTAY, Yasin, (2002), “Karizmanın Aşırı Gerçekliği”, Birikim, Sayı: 163-164, s. 53-61.
- AKYOL, Taha, (2009), “AKP Büyük Sermayenin Değil, Yükselen Anadolu Sermayesinin Temsilcisidir”, Ümit KURT (Der.), (2009), AKP Yeni Merkez Sağ Mı?”, Ankara: Dipnot Yayınları, s. 13-32.
- ALTAN, Cemal, (2008), “Türkiye’de 1950-1960 Dönemi Milletvekillerinin Sosyolojik Özellikleri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 22, s. 23-36.
- ALTAŞ, Sedat, (2011), Çarıklı Demokrasi, İstanbul: İkinci Adam Yayınları.
- ALTINTAŞ, Ömer Faruk, (2008), “Avrupa Birliği’ne Aday Ülke Olarak Türkiye’de AB Uyum Yasalarının İç Hukuka Etki ve Katkısı”, <http://www.abgm.adalet.gov.tr/ekutuphane/AB%20uyum%20yasalar%C4%B1n%C4%B1n%20i%C3%A7%20hukuka%20etkisi%20ve%20katk%C4%B1s%C4%B1.pdf>, İnd.Tarihi: 11.1.2012.
- ALTUN, Fahrettin, (Mart 2009), “22 Temmuz’dan 29 Mart’a Siyasal Partiler Değişim ve Statüko Kıskaçında AK Parti”, SETA Analiz, Sayı: 6, s. 1-24.
- ALTUNTAŞ, Ö. Faruk, (19.1.2012), “12 Eylül Yargılanıyor”, http://www.kuzeyekspres.com.tr/author_article_detail.php?id=11042, İnd.Tarihi: 19.1.2012.
- ARIKAN, Fahir, (19.12.2011), “Asker Yerine Polis”, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/194958_17.asp, İnd. Tarihi: 10.1.2012
- AYDIN, Murat, (3.12.2002), “Cezaevine de Başbakanlığa da Giden Yol Siirt’ten Geçiyor”, <http://arsiv.zaman.com.tr/2002/12/03/politika/h1.htm>, İnd. Tarihi: 19.01.2011.
- BALCI, Şükrü, Enes BAL, (2008), “22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde AKP ve CHP Reklamları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 32, s.5-28.
- BAYAR, Celal, (2010), Başvekilim Adnan Menderes, Hazırlayan: İsmet BOZDAĞ, İstanbul: Truva Yayınları.
- BERİŞ, Hamit Emrah, (2011), “AK Parti 2007-2011 Seçim Beyannameleri: Süreklilik ve Değişim”, AK Parti Siyaset Akademisi Lider Ülke Türkiye (10. Dönem) Ders Notları Elektronik Kitap, Hamdi TURŞUCU, Hamit Emrah BERİŞ (Der.), (2011), Ankara: AK Parti AR-GE Başkanlığı Yayınları, s. 109-141.
- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (16.06.2006 tarih, 26200 Sayılı T.C. Resmi Gazete).
- 5579 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (10.02.2007 tarih, 26430 Sayılı T.C. Resmi Gazete).
- BİÇER, Ersin, Ahmet Fatih ORTAKKAYA, (2009), “SYDGM’nin Sosyal Yardımlarının ve Proje Desteklerinin Etki Analizi Projesi Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri Bildiri Kitabı, Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay., s. 179-183.

- “1957 Yılı Genel Seçim Sonuçları”, (2011), http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=3, İnd. Tarihi: 13.01.2011.
- BİNGÖL, Yılmaz, Şener AKGÜN, (2005), “Demokratlıktan Muhafazakâr Demokratlığa: Demokrat Parti İle Adalet ve Kalkınma Partisinin Karşılaştırmalı Bir Analizi”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 9, s. 1-33.
- BORA, Tanıl, (2002), “2002=1950, 1983, 1995? 2002 Seçimi ve Siyasi Güzergâh Problemleri”, Birikim, Sayı: (19.1.2011), “AK Parti’nin Seçim Sloganı”, <http://www.bugun.com.tr/haber-4detay/138973-%20%20%20%20ak-parti-nin-secim-slogani-haberi.aspx>, İnd. Tarihi: 29.12.2011.
- BUĞRA, Ayşe, (2010), Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika, İstanbul: İletişim Yay.
- BULUT, Sedef, (2009), “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, Gazi Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 125-145.
- BURAN, Hasan, (2005), Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ÇAM, Esat, (1999), Siyaset Bilimine Giriş, İstanbul: Der Yayınları.
- ÇINAR, Menderes, (2002), “Seçimlerinden Ardından: Siyaset Yeniden”, Birikim, Sayı: 163-164, s. 40-43.
- DEMİR, Şerif, (2010), Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes, İstanbul: Paraf Yayınları.
- DİLER, Ergün, (3.2.2012), “Perde Açılıyor”, <http://www.takvim.com.tr/Yazarlar/ergundiler/2012/02/03/perde-aciliyor>, İnd.Tarihi: 3.2.2012.
- DİLİPAK, Abdurrahman, (1990), Menderes Dönemi, İstanbul: Beyan Yayınları.
- DOĞANAY, Ülkü, (2007), “AKP’nin Demokrasi Söylemi ve Muhafazakârlık: Muhafazakâr Demokrasiye Eleştirel Bir Bakış”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt: 62, Sayı: 1, s. 65-88.
- ERLER, Özgür, (2007), “Yeni Muhafazakârlık, AKP ve “Muhafazakâr Demokrat” Kimliği”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:10, 126-132.
- ERTEN, Çağır, (2010), Menderes Unutulmayan Lider, İstanbul: Yakın Plan Yayınları.
- ERTUNÇ, Mehmet Ali ve diğerleri, (2010), “Türkiye Ekonomisi Temel Makro Ekonomik Göstergeler Türkiye Ekonomisi Resesyondan Çıkış Yolunda”, <http://www.hazine.org.tr/ekonomi/28.04.2010.pdf>, İnd. Tarihi: 03.1.2012.
- HABERTÜRK, (29.12.2011), “2011’de Dünya ve Türk Dış Politikası”, <http://www.haberturk.com/dunya/haber/701302-2011de-dunya-ve-turk-dis-politikasi>, İnd.Tarihi: 03.01.2012.
- Hürriyet, (2011), “Köşkte Oturma Düzeni Değişti”, 18.8.2011. “2002 Yılı Genel Seçim Sonuçları”, (2006), <http://www.turkiyeseçimleri.com/3kasim2002-genel-secim-sonuclari.php>, İnd. Tarihi: 11.01.2012.
- “2007 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi”, (2011), http://tr.wikipedia.org/wiki/2007_T%C3%BCrkiye_cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_se%C3%A7imi, İnd.Tarihi: 18.2.2011.
- “2011 Genel Seçimleri Sonuçları”, (2011), <http://secim2011.gazetevatan.com/default.asp>, İnd.Tarihi: 27.12.2011.
- İNAN, Süleyman, (2007), “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)”, Yakın Dönem Türk Politik Tarihi, Süleyman İnan, Ercan Haytoğlu (Der.), (2007), Ankara: Anı Yayıncılık, s. 117-145.
- KAHRAMAN, Hasan Bülent, (2006), “AKP ve Türk Sağı”, Recep Yener (Der.), (2009), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- KEYDER, Çağlar, (1979), “Türkiye’de Demokrasinin Ekonomik Politiği”, Geçiş Sürecinde Türkiye, İrvin Cemil Schick ve Ertuğrul Ahmet Tonak (Der.), (1987), İstanbul: Belge Yayınları, s. 38-75.
- KEYMAN, E.Fuat, (2012), “Post Vesayet, Sivilleşme, Demokratikleşme”, Radikal, 15.1.2012.
- KIRKPINAR, Leyla, (2002), “Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, s. 85-98.
- KRETSCHMER, Hansjörg, (2006), “Türkiye İçin AB Müzakereleri Süreci”, <http://www.avrupa.info.tr/Files/File/Publications2006/brochures/AccessionBooklet.pdf>, İnd.Tarihi: 20.1.2012.
- KURT, Ümit, (2009), AKP Yeni Merkez Sağ Mı?”, Ankara: Dipnot Yayınları.
- KÜLEBİ, Ali, (13.6.2011), “2011 Seçimleri ve AKP’nin Başarısı”, <http://www.alikulebi.com/haberdetay.asp?HaberNo=222>, İnd.Tarihi: 03.01.2012.
- LAÇİNER, Ömer, (2002), “1946-83 ve Sonunda 3 Kasım”, Birikim, Sayı: 163-164, s. 10-20.

- MARDİN, Şerif, (2006), Türkiye’de Toplum ve Siyaset, İstanbul: İletişim Yayınları.
- METİN, Onur, (2010), “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, Çalışma ve Toplum, Sayı: 28, Cilt: 1, s. 179-200.
- OKTAR, Suat, Arzu VARLI, (2010), “Türkiye’de 1950-54 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası”, Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: I, Cilt: 28, s. 1-22.
- ÖZÇELİK, Pınar Kaya, (2010), “Demokrat Partinin Demokrasi Söylemi”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 65, Sayı: 3, s. 163-187.
- ÖZSAĞIR, Arif, (2011), “Dönüşen Türkiye’de Ekonomideki Dönüşüm Zamanları”, AK Parti Siyaset Akademisi Lider Ülke Türkiye (10. Dönem) Ders Notları Elektronik Kitap, Hamdi TURŞUCU, Hamit Emrah BERİŞ (Der.), (2011), Ankara: AK Parti AR-GE Başkanlığı Yayınları, s. 71-108.
- PAMUK, Muhammed, (2001), Yasaklı Umut Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Radikal, (1.12.2010), “Kültür Bakanlığı’ndan İlk Kürtçe Çeviri”,
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1031002&Date=01.12.2010&CategoryID=82>, İnd.Tarihi: 9.1.2012.
- SABAH, (2012), “2011’in Kazananı Türkiye”, 01.01.2012.
- SEBA, Yunus, (2010), “Türk Dış Politikasının Dünü Bugünü”, <http://www.yenimakale.com/turk-dis-politikasinin-dunu%20bugunu.html#ixzz1mvzecS9m>, İnd.Tarihi: 16.01.2012.
- “Seçim Sonuçları”, (2007), <http://www.secim-sonuclari.com/2007>, İnd.Tarihi: 10.01.2012.
- ŞEYHANLIOĞLU, Hüseyin, (2011), Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti, Ankara: Kadim Yayınları.
- Takvim, (2010), “Kadın Eleman Alan Prim Ödemeyecek”, 25.01.2012.
- TAŞYÜREK, Muzaffer, (2009), Adnan Menderes, İstanbul: Anonim Yayıncılık.
- TEKİN, Üzeyir, (2004), AKP’nin Muhafazakâr Demokrat Kimliği, Ankara: Orient Yayınları.
- TOROĞLU, Celal, (29.9.2007), “DP ve Demokrasi Yalanı (8)! Son”,
http://blog.milliyet.com.tr/dp-ve-demokrasi-yalani--8_son/Blog/?BlogNo=66682, İnd. Tarihi: 16.01.2012.
- TUNÇAY, Mete, (2000), “Siyasal Tarih (1959-1960)”, Mete TUNÇAY vd., (Ed.), (2000), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980, İstanbul: Cem Yayınevi, s. 177-184.
- TÜRKÖNE, Mümtaz’er, (2003), “Siyasi Partiler”, Siyaset, Mümtaz’er TÜRKÖNE (Der.), (2009), İstanbul: Opus Yayınları, s. 253-292.
- Yeni Şafak, (14.3.2008), “Yargıtay, AKP’ye Kapatma Davası Açtı”,
<http://yenisafak.com.tr/politika/?t=14.03.2008&i=105579>, İnd.Tarihi: 18.02.2012.
- YILDIRIM, Ergün, (2002), “AKP: Bir Politik Tasarımın Sosyolojik Temsiliyeti”, Birikim, Sayı: 163-164, s. 66-70.
- YILMAZ, Hakan S., (2007), “İdris Küçükömer’in Siyasal Tezleri Bağlamında AKP ve CHP Parti Programlarının Analizi”, Selçuk İletişim, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 156-173.
- YILMAZ, Turan, (20.12.2011), “Dolmabahçe’deki Nöbeti de Artık Polis Tutacak”,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/19503166.asp>, İnd. Tarihi: 10.01.2012.
- Zaman, (3.8.2010), “12 Eylül Referandumunu Ne Getiriyor”,
<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=1011802&title=12-eylul-referandumu-ne-getiriyor>, İnd. Tarihi: 11.01.2012.